

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра зарубіжної літератури**

**Еволюція образу молодого людини в сучасній англійській прозі:
від Дж. Д. Селінджера до С. Таунсенд**

Кваліфікаційна робота
студентки IV курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Зарубіжна література та англійська
мова: теорія і методика навчання»**,
спеціальність – 014.02 Середня освіта
РИСІЧ Дар'ї Вадимівни

Науковий керівник:
к.філол.н, доц. Олена ЛОСЬ
Рецензент:
к. філол. н., асистент Ганна КАНОВА

Засвідчую, що у цій бакалаврській роботі
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань

Студентка _____

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри зарубіжної літератури

протокол №__ від «__» _____ 2025 року

завідувач кафедри _____

д. філол. н., проф. Лілія МІРОШНИЧЕНКО

Анотація

Актуальність теми бакалаврської роботи зумовлена зростаючим інтересом до підліткової літератури як засобу соціалізації, самопізнання та формування критичного мислення в молодіжному середовищі. **Об'єктом дослідження** виступають художні тексти, що репрезентують підлітковий досвід, «Ловець у житті» Дж. Д. Селінджера та «Таємний щоденник Адріана Моула» С. Таунсенд. **Предметом** роботи є літературні стратегії зображення молодого героя та зміни в його інтерпретації у різних культурно-історичних контекстах.

Метою дослідження є виявлення особливостей літературної репрезентації образу підлітка в англomовній прозі та осмислення трансформацій цього образу крізь призму авторських інтенцій, жанрових змін і стилістичних засобів. У дослідженні окреслено теоретичні засади вивчення дитячої та підліткової літератури, зокрема на основі англomовних наукових підходів у галузі YA-літератури, соціальної критики та лінгвостилістики. Через компаративний аналіз образів Голдена Колфілда та Адріана Моула встановлено тематичні, мовні, ідеологічні паралелі та ключові відмінності у відображенні підліткової ідентичності.

Методологічну основу роботи становлять елементи порівняльного аналізу, герменевтики, інтертекстуального аналізу, стилістичного аналізу мовлення персонажів, а також дидактичне моделювання. **Практична частина** дослідження втілена у вигляді авторської методичної розробки інтегрованого уроку для 11 класу, спрямованого на формування навичок порівняльної інтерпретації художніх образів, розвитку емпатії та розуміння соціокультурного контексту в літературі.

Наукова новизна полягає у поєднанні літературознавчого аналізу з педагогічним підходом: вперше запропоновано авторську дидактичну модель уроку компаративного аналізу образів підлітків у прозі Селінджера і Таунсенд для старшої школи. Такий підхід сприяє інтеграції художнього досвіду із

практиками сучасної освіти, зокрема критичного й емоційного осмислення літератури.

Ключові слова: підліткова література, Голден Колфілд, Адріан Моул, Селінджер, Таунсенд, компаративний аналіз, підлітки, образ молодого людини, мовна репрезентація, англомова проза.

Abstract

The relevance of the topic of this bachelor's thesis is due to the growing interest in adolescent literature as a means of socialisation, self-discovery and the formation of critical thinking among young people. **The object** of the study is literary texts that represent the adolescent experience, namely “The Catcher in the Rye” by J. D. Salinger and “The Secret Diary of Adrian Mole” by Sue Townsend. **The subject** of the work is literary strategies for depicting a young hero and changes in his interpretation in different cultural and historical contexts.

The aim of the study is to identify the peculiarities of the literary representation of the image of a teenager in English-language prose and to comprehend the transformations of this image through the prism of authorial intentions, genre changes, and stylistic means. The study outlines the theoretical foundations for the study of children's and adolescent literature, in particular based on English-language scientific approaches in the field of YA literature, social criticism, and linguostylistics. Through a comparative analysis of the images of Holden Caulfield and Adrian Mole, thematic, linguistic, ideological parallels and key differences in the reflection of adolescent identity are established.

The methodological basis of the work consists of elements of comparative analysis, hermeneutics, intertextual analysis, stylistic analysis of the characters' speech, as well as didactic modelling. **The practical part** of the research is embodied in the form of the author's methodological development of an integrated lesson for the 11th grade, aimed at forming skills of comparative interpretation of artistic images, developing empathy and understanding of the sociocultural context in literature.

The scientific novelty lies in the combination of literary analysis with a pedagogical approach: for the first time, the author proposes a didactic model of a lesson on comparative analysis of adolescent images in the prose of Salinger and Townsend for senior high school. This approach promotes the integration of artistic experience with contemporary educational practices, in particular the critical and emotional understanding of literature.

Keywords: adolescent literature, Holden Caulfield, Adrian Mole, Salinger, Townsend, comparative analysis, adolescents, image of a young person, linguistic representation, Anglo-American prose.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПІДЛІТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
1.1. Визначення та особливості дитячої та юнацької літератури.....	8
1.2. Історичний контекст формування підліткової літератури.....	12
1.3. Основні теми та мотиви творів для молоді.....	20
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2. ДЖЕРОМ ДЕВІД СЕЛІНДЖЕР І СЬЮ ТАУНСЕНД	
2.1. Літературний контекст післявоєнної Америки.....	24
2.2. Образ молодого людини в англійській прозі Дж. Д. Селінджера.....	24
2.3. Трансформація образу молодого людини в прозі Сью Таунсенд.....	29
Висновки до другого розділу.....	34
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОБРАЗУ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ	
3.1. Образ молодого людини у Селінджера та Таунсенд: дидактична доцільність.....	38
3.2. План-конспект уроку.....	40
Висновки до третього розділу.....	50
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	59

Вступ

Література є важливою складовою культури, яка відображає суспільні цінності, ідеї та настрої різних епох. У її межах формується унікальний образ, що слугує інструментом для розкриття психології персонажів та актуалізації ключових соціальних проблем.

Література післявоєнного періоду стала важливим засобом осмислення соціокультурних трансформацій, зокрема у сфері становлення особистості та проблематики юності. Значний внесок у художнє дослідження цих питань зробив Джером Девід Селінджер у своєму романі «Ловець у житті» (1951), який окреслює ключові аспекти кризи ідентичності, морального становлення та конфлікту між індивідом і суспільством. Центральний персонаж твору, Голден Колфілд, уособлює протиріччя повоєнної молоді, її протест проти соціальних конвенцій, лицемірства та конформізму.

Популярність роману пояснюється не лише його близькістю до підліткового світовідчуття, а й глибоким філософським і психологічним наповненням. Текст відображає екзистенційні пошуки, що характерні для перехідного віку, а також демонструє гостру критику суспільних норм. Завдяки цьому «Ловець у житті» залишається значущим літературним явищем, яке не лише визначило напрям розвитку англійської прози про молодість, а й продовжує викликати наукові дискусії щодо проблеми ідентичності та соціалізації індивіда.

Сучасна підліткова література формує специфічний простір, де молодість може ідентифікувати себе з героями, які переживають схожі кризи. У свою чергу, британська письменниця Сью Таунсенд створила серію книг про Адріана Моула – хлопця, який росте, дорослішає та намагається знайти себе у світі, що постійно змінюється. Її підхід до зображення молоді значно відрізняється від підходу Селінджера: у творах Таунсенд багато гумору, іронії та сатири, що допомагає розкрити проблеми сучасного суспільства через призму сприйняття молодої людини. Трансформація образу молодої людини у прозі Таунсенд демонструє еволюцію літературних тенденцій та зміну соціальних уявлень про молодість.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю аналізу еволюції образу молодого людини в англійській літературі та впливу історичних і соціокультурних факторів, які сприяли його зміні. В сучасному світі, де молодь стикається з новими викликами, розуміння літературного відображення її проблем та прагнень допомагає глибше усвідомити процеси, що відбуваються в суспільстві.

Мета дослідження: дослідити образ молодого людини в прозі Сью Таунсенд, простежити його трансформацію та визначити зв'язок із традицією, започаткованою Дж. Д. Селінджером.

Об'єкт дослідження: образ молодого людини у творах англійської літератури ХХ–ХХІ століття.

Предмет дослідження: особливості зображення молоді у прозі Дж. Д. Селінджера та Сью Таунсенд, а також їхні відмінності та еволюція.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати літературні особливості творів Дж. Д. Селінджера та визначити основні характеристики образу молодого людини у його прозі;
2. Дослідити специфіку зображення підліткового світу та внутрішніх переживань головного героя у творчості Дж. Д. Селінджера;
3. Розглянути особливості стилю Сью Таунсенд та її підхід до формування образу молодого людини;
4. Визначити ключові зміни в зображенні молоді в прозі Таунсенд у порівнянні з класичною моделлю, представленою у творчості Селінджера;
5. Встановити вплив соціокультурного контексту на еволюцію образу молодого людини в англійській літературі.

Теоретична база бакалаврської роботи ґрунтується на працях таких зарубіжних дослідників, як Майкл Карт та Джон Х. Бушман, які висвітлюють історію та проблематику підліткової літератури. Психологічний аспект дослідження базується на роботах Гізели Конопки та Лоуренса Стайнберга, що аналізують вікові особливості підлітків. У контексті вітчизняних досліджень

значущими стали праці Т. Б. Качак та Л. Ф. Мірошніченко, які розглядають дитячу та юнацьку літературу в освітньому контексті.

Новизна дослідження полягає у простеженні еволюції образу молодої людини в англomовній прозі від Дж. Д. Селінджера до С. Таунсенд, зокрема у зміні літературних стратегій репрезентації підліткової ідентичності. Вперше здійснено компаративний аналіз їхніх персонажів у контексті соціокультурних трансформацій, досліджено модифікацію мотивів бунту, адаптації та самовизначення, а також доповнено типологію підліткових образів у літературі другої половини ХХ – початку ХХІ століття.

Методологічна база. Дослідження використовує компаративний метод для зіставлення образу молодої людини у творах Дж. Д. Селінджера та С. Таунсенд, що дозволяє простежити зміни в його художній репрезентації. Структурно-генетичний метод допомагає визначити еволюцію цього образу та його зв'язок із літературною традицією, а культурно-історичний – розглянути його в контексті суспільних змін. Психоаналітичний підхід дає змогу дослідити внутрішні конфлікти персонажів, їхню адаптацію або бунт як спосіб самовизначення.

Структура роботи. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків. **У першому розділі** розглянуто теоретичні засади дослідження підліткової літератури та специфіку зображення молодого героя. **Другий розділ** присвячено компаративному аналізу образів підлітків у прозі Дж. Д. Селінджера та С. Таунсенд. **У третьому розділі** подано методичну розробку інтегрованого уроку на основі порівняльного аналізу образів Голдена Колфілда і Адріана Моула.

Список джерел містить 57 позицій, з них 30 – англomовні.

У додатках подано навчальні матеріали до уроку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПІДЛІТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Визначення та особливості дитячої та юнацької літератури

Підліткова література або *young adult literature* (YAL) є особливим сегментом художньої творчості, що містить твори, адресовані юнацькій аудиторії (зазвичай 14-19 років). Вона має на меті відображати процес дорослішання, кризи ідентичності, міжособистісні конфлікти та соціальні виклики, які відчуває молодь. Основні характеристики підліткової літератури включають: наявність головного героя-підлітка, сучасний реалістичний антураж, використання сленгу чи специфічного мовлення, акцент на внутрішніх переживаннях персонажів, обмежену кількість другорядних сюжетів [Cart 2010, с. 46-48] (тут і далі переклад наш – Д.Р.). Слід зазначити, що в нашому дослідженні терміни «підліткова література» та «література для молодих дорослих» використовуються як синоніми, оскільки обидва поняття охоплюють художні твори, орієнтовані на підліткову та молодіжну аудиторію; репрезентують окремішній різновид літератури, що фокусується на специфічних проблемах та переживаннях цієї вікової групи, зокрема на питаннях ідентичності, соціальних відносин, психологічного становлення та взаємодії з навколишнім світом. Хоча в деяких контекстах ці поняття можуть мати певні відмінності, в рамках нашого дослідження вони розглядаються як рівнозначні, оскільки значною мірою перетинаються на рівні тематики та проблематики.

У сучасному світі домінує усна форма комунікації: ми дедалі частіше чуємо тексти, ніж читаємо їх. Телевізійні ведучі, подібно до мандрівних співців середньовіччя, формують мовні шаблони, які транслуються масовій аудиторії. Як і в культурах з переважанням усної традиції, у мовленні спостерігається тенденція до дієслівної номінації, коли іменники перетворюються на дієслова, наприклад: *to contact, to structure, to grasshopper* тощо. Показовим є й те, що поети-бітники часто наголошували на усному виконанні своїх творів як основному способі їхнього сприйняття. Така зміна акцентів спричиняє дискусії

щодо того, якими мають бути підходи до залучення дітей і підлітків до читання в нових культурних умовах.

Однак довгострокові прогнози в цьому контексті є складними, оскільки зміни у суспільстві та культурі є надзвичайно динамічними. Одне можна стверджувати впевнено: сучасне молоде покоління суттєво відрізняється від попередніх. Їхні інтереси, мовні звички та способи сприйняття інформації зазнали трансформацій під впливом цифрового середовища та мультимедійної комунікації.

На тлі цих змін зростає потреба у переосмисленні способів подачі літературних текстів. Наприклад, твори таких класичних авторів, як Вільям Шекспір або Чарльз Діккенс, що традиційно вивчаються у шкільному курсі, потребують переосмислення й адаптації відповідно до нового досвіду та читацьких очікувань сучасної молоді. Їхній складний синтаксис, історичні реалії та моральні дилеми не завжди легко сприймаються підлітками без відповідної культурної інтерпретації. Щоб твори класичної літератури залишалися актуальними й зрозумілими для сучасної молоді, необхідно враховувати їхній змінений когнітивний і культурний досвід. Це завдання лягає на плечі письменників, педагогів, літературознавців та культурних медіаторів, які мають адаптувати зміст і форму подачі літературної спадщини до нових умов сприйняття. Варто зазначити, що підліткова література є містком між дитячою літературою, спрямованою на виховання, та дорослою літературою, орієнтованою на складніші соціокультурні аспекти. Майкл Карт (Michael Cart) у своїй праці «*Young Adult Literature: From Romance to Realism*» звертає увагу на складність визначення терміну «підліткова література» [Cart 2010, с. 3-4]. Вчений наголошує, що, попри загальне визнання існування цього літературного напрямку, серед дослідників досі немає одностайності щодо того, які саме критерії дозволяють віднести твір до підліткової літератури. Карт зауважує, що хоча визначити саму літературу досить просто, зокрема, звертаючись до роботи британського літературного критика Джона Роу Таунсенда, який трактує її як всі твори художньої уяви, що передаються переважно письмово чи усно, тобто в

основному романи, оповідання та поезія [Townsend J. 1996, с. 8], то найбільші труднощі виникають при визначенні її цільової аудиторії, молодих людей, яким, ймовірно, адресовано цю літературу. Карт зазначає, що проблема полягає в тому, що сам термін «підліткова література» є «слизьким і аморфним», і точно визначити її межі дуже складно, адже ця література охоплює широкий спектр творів, орієнтованих на різні вікові категорії підлітків і молодих дорослих [Cart 2010, с. 3]. Він зазначає, що підлітковий вік як окремий етап розвитку особистості досліджується науковцями ще з 1904 року. Поява цього поняття була зумовлена двотомним дослідженням «*Adolescence*» (1904) американського психолога та педагога Гранвілла Стенлі Холла [Hall 1905, с. 35]. Також вищезазначений автор у своїй роботі акцентує увагу на тому, що підлітковий вік традиційно розглядається як період трансформації, що позначає перехід від дитинства до дорослості. У зв'язку з цим література, призначена для цієї вікової категорії, на ранніх етапах свого розвитку сприймалася як своєрідний «місток» або проміжна ланка між дитячою та дорослою літературою. Ця метафора «читацького містка» знайшла відображення в педагогічній практиці Дори В. Сміт, яка в 1930-х роках у Міннесотському університеті започаткувала перший академічний курс, присвячений вивченню підліткової літератури на рівні вищої освіти.

Згідно з визначенням Джона Х. Бушмана, підліткова література – це література, яка відповідає на питання, що виникають у підлітковому віці, й зосереджується на процесі пошуку власного «я», сприяючи самоідентифікації [Bushman 1997, с. 41]. Це визначення можна знайти у статті Джона Х. Бушмана «*Young Adult Literature in the Classroom*» (1997). Отже, більшість дослідників погоджуються, що підліткова література включає твори, які створені спеціально для молодіжної аудиторії та націлені на її емоційні, соціальні й психологічні потреби. У контексті фрази «література для молодих дорослих» під «молодими дорослими» доцільно розуміти підлітків, яких автори у своїх творах зображають, орієнтуючись на очікування дорослих читачів. Після публікації роботи Керолайн Гант «*Young Adult Literature Evades the Theorists*» зросла увага до літератури для молоді як у популярній пресі, так і в професійному та критичному дискурсі.

Попри це обговорення здебільшого зосереджувалося на одних і тих самих літературних явищах [Hunt 1996, с. 4-11]. Прикладами можуть слугувати серія «Сутінки» Стефані Маєр та трилогія «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз. Проте, як зазначала Гант ще у 1996 році, спільнота критиків, що займається молодіжною літературою, залишається фрагментованою [Hunt 1996, с. 4-11]. Карен Коутс у 2011 році зауважила, що «існують різні типи хорів, які співають у різних тональностях і створюють гармонію для різної аудиторії» [Coats 2011, с. 316]. Ця поліфонічність, як стверджує Коутс, спричинила нестачу досліджень, що прагнуть теоретизувати молодіжну художню літературу як окремий жанр із власним комплексом проблем, що відрізняють її як від дитячої, так і від дорослої літератури [Coats 2011, с. 316]. Карін Леснік-Оберстайн у своїй праці «*Defining Children's Literature and Childhood*», аналізуючи дитячу літературу, підкреслює, що процес категоризації та визначення текстів, що належать молодіжній літературі, історично сприймався як другорядне питання, яке не має бути самоціллю [Lesnik-Oberstein 2005]. Насправді ж, у період між 1980 і 1995 роками жоден із провідних літературознавців не розглядав молодіжну літературу як окреме явище, відмінне від дитячої літератури, що підтверджує Гант.

Отже, аналіз визначень і дослідницьких підходів дає підстави стверджувати, що поняття підліткова література залишається неоднозначним і таким, що потребує подальшої теоретичної розробки. Попри широку популярність цього сегмента художньої творчості, дослідники не дійшли згоди щодо чітких жанрових меж, цільової аудиторії чи тематичного ядра. Термін «young adult literature/ література для підлітків» позначає водночас і вік читача, і специфіку художнього зображення, що викликає додаткові складнощі в класифікації. Така ситуація спричинила фрагментацію критичного дискурсу, що ускладнює системне осмислення підліткової літератури як окремого жанру чи літературного напрямку.

1.2. Історичний контекст формування підліткової літератури

Формування підліткової літератури як окремого жанру розпочалося після Другої світової війни, коли соціальні зміни, зокрема зростання економічної самостійності підлітків, сприяли виділенню молоді як окремої соціальної групи. Майкл Карт зауважує, що, хоча на початку ХХ-го століття почали формуватися нові погляди щодо підлітків і молоді, ці зміни мали обмежений вплив на створення літератури, орієнтованої саме на цю аудиторію. Карт стверджує, що до кінця 1930-х років підлітки і молоді люди все ще здебільшого вважалися дітьми, незважаючи на фізіологічні зміни, такі як вуса у хлопців або груди у дівчат. Тому не існувало окремої категорії літератури, спеціально спрямованої на них. Однак, з часом, протягом перших чотирьох десятиліть ХХ-го століття, з поширенням нових теорій та уявлень про підліткову вікову категорію як окремий соціальний феномен, з'являються книги, орієнтовані на цю нову аудиторію [Cart 2010, с. 6].

Згідно з Картом, цей процес, що бере початок після Громадянської війни в США, був поступовим. Як стверджують Нільсен і Донелсон [Nielsen, Donelson 2009], Луїза Мей Олкотт та Гораціо Алджер стали першими авторами, що здобули національну увагу завдяки своїм творам для молоді. Проте ще до Олкотт важливу роль у становленні цього жанру відігравали й інші письменники, зокрема Сьюзен Ворнер, чия книга «The Wide, Wide World» стала першим бестселером [Warner 1850], Елізабет Седжвік [Sedgwick 1835], Гаррієт Бічер Стоу [Stowe 1852]. Ці авторки сприяли розвитку літератури, орієнтованої на молодь, формуванню її культурних і соціальних основ.

У 1960-х роках термін «молодь/young adult» було офіційно визначено Американською бібліотечною асоціацією як віковий діапазон 12-18 років, а жанр отримав популярність завдяки творам, які торкалися проблем сучасного світу: конфліктів із батьками, взаємин, ідентичності та соціальної нерівності [Cart 2008]. Література для підлітків (YAL) почала викладатися в американських школах у 1970-х роках і набула популярності серед підлітків ще з кінця 1960-х. До ключових творів цього періоду належать «The Outsiders» (1967) С. Е. Гінтон, «Mr. and Mrs. Vo Jo Jones» (1968) Енн Гед та «The Contender» (1967) Роберта

Ліпсайта. Сьогодні книги, що отримали премії Ньюбері, Майкла Принца, Коретти Скотт Кінг, Пури Бельпре та Америк можуть бути включені до навчальних програм середніх і старших класів, а також представлені в бібліотеках шкіл. Підліткова література входить до рекомендованих списків читання, а вчителі мають доступ до різноманітних навчально-методичних матеріалів, що допомагають вивчати такі твори, як «The Giver» (1993) Лоїс Лоурі та «Holes» (2000) Луїса Сашара. Численні дослідження з методики викладання YAL опубліковані в роботах таких учених, як Дональд Галло (Donald Gallo), Вірджинія Монсо (Virginia Monseau), Джон та Кей Паркс Бушмани (John and Kay Parks Bushman), Джоан Кейвелл (Joan Kaywell). Крім того, статті цих та інших дослідників з'являються у фахових часописах для педагогів, наприклад *English Journal*, *Journal of Adolescent & Adult Literacy* та *ALAN Review*. Це свідчить про те, що підліткова література нарешті здобула визнання як важлива категорія у видавничій сфері, до чого прагнула з моменту свого становлення в 1960-х роках.

У контексті нашого дослідження варто також звернути увагу на британську традицію літератури для підлітків (Young Adult Literature, YAL), в якій простежується багата історія, що бере початок від класичних творів, які досліджують теми дорослішання та самовизначення. Оскільки зміни у свідомості та архетипах людської поведінки відбуваються паралельно зі змінами на фізіологічному рівні, очевидно, що такі процеси є характерними для всього людства та зумовлені особливостями соціального середовища, в якому зростає сучасна молодь, разом з цим змінювалася і британська традиція письма [Покальчук 1972, с. 6].

У ХХ столітті британська підліткова література збагатилася творами, які відображають різноманітність підліткового досвіду. Значний внесок зробили такі автори, як Малорі Блекман із серією «Noughts & Crosses», яка досліджує питання расової дискримінації та соціальної нерівності, та Філіп Пулман із трилогією «Темні матерії», що порушує філософські та моральні дилеми.

Сучасні британські автори продовжують розширювати межі підліткової літератури, звертаючись до актуальних тем і відображаючи сучасні реалії.

Наприклад, Сара Барнард у своїх романах досліджує питання дружби, психічного здоров'я та самоідентифікації.

Вивчення британської підліткової літератури є важливим для розуміння еволюції жанру та його впливу на молодіжну культуру. Дослідження в цій галузі представлені в таких виданнях, як *The International Journal of Young Adult Literature*, що публікує наукові статті, присвячені різним аспектам YAL.

У контексті британської культури особливої уваги для нашого дослідження заслуговує традиція ведення щоденника, що впродовж століть розглядалася як обов'язковий елемент виховання. Дітей свідомо привчали до регулярного самостереження та впорядкування думок у письмовій формі, що мало дисциплінарний, етичний та емоційно-розвивальний потенціал. Ця звичка формувала навички самоорганізації, рефлексії та відповідальності перед самим собою. Саме в цьому культурному контексті щоденники таких персонажів, як Моул з роману «Таємний щоденник Адріана Моула», набувають особливого значення, стаючи літературним відображенням соціальної норми.

Не менш важливою складовою британського, а в ширшому сенсі й американського пуританського виховання, була культура читання. Існував негласний «канон» книг, які мала прочитати кожна порядна дитина: передусім Біблія, а також класичні морально-дидактичні твори. Така «книжкова полицка» визначала світоглядні орієнтири, формувала читацький смак і ставала підґрунтям для подальшого естетичного досвіду. У цьому сенсі варто згадати дослідження О. В. Бобир та Т. В. Михед «Студії з історії англійської дитячої літератури» (2018), яке окреслює соціокультурну роль дитячого читання в англійському світі.

Таким чином, як ведення щоденника, так і систематичне читання були інтегрованими формами виховання особистості в британській і американській традиціях, що знаходить безпосереднє художнє втілення у творах підліткової літератури, зокрема у «Щоденниках Адріана Моула» чи прозі Селінджера.

Більше того, британська традиція підліткової літератури демонструє динамічний розвиток, відображаючи зміни в суспільстві та відповідаючи на запити молодих читачів у різні історичні періоди.

Починаючи з 1990-х років, як у британській, так і в американській підлітковій літературі зростає увага до більш складних і суперечливих соціальних тем, таких як насильство, наркоманія, депресія та гендерна ідентичність, що дозволило розширити межі жанру і зробити його ще більш наближеним до реального досвіду підлітків, які стикаються з цими викликами у житті. Підліткова література має ключове значення у формуванні соціальних та моральних орієнтирів молоді, оскільки вона відображає актуальні суспільні проблеми через особисті переживання підлітків. Застосовуючи культурно-історичний метод порівняння, можна дослідити підліткову літературу в контексті США, Великої Британії та України, оскільки кожна з цих країн має свої соціокультурні особливості, які значною мірою впливають на розвиток цього жанру.

У США підліткова література почала активно розвиватися в середині ХХ століття, коли суспільні зміни, зокрема боротьба за права людини, сприяли появі творів, що зосереджувалися на проблемах соціальної нерівності та пошуку ідентичності підлітків. Наприклад, «The Outsiders» (1967) С. Е. Гінтона стало важливою віхою в осмисленні соціальних конфліктів між підлітками з різних суспільних прошарків.

Британський роман Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь», опублікований у 1997 році, спричинив глобальну культурну хвилю. Ця перша книга серії про молодого чарівника, що зростає до семи романів і восьми фільмів, стала культурним феноменом, якого раніше не спостерігали. Зокрема, остання книга «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» (2007) встановила рекорд з продажу 11 мільйонів примірників у перший день [Goldstein, Ostberg 2025]. Варто зауважити, що Роулінг вдалося створити надзвичайно всеосяжний і захоплюючий фантастичний світ, який є поєднанням реалій британського міського й сільського життя та вигаданого світу, сповненого магії і чаклунства.

Такий вигадливий варіант підліткового фентезі, маркований елементами класичної британської дитячої літератури, як-то наявністю закритої школи-інтернату, таємних товариств, пригод, моральних повчань, архетипових образів, зачарував читачів різного віку. Враховуючи зазначений контекст, книги дійсно торкалися універсальних питань дорослішання, дружби, самопожертви, моралі, боротьби між добром і злом, які традиційно вважаються притаманними британській літературі.

Не менш важливим чинником популярності є й те, що шлях становлення головних героїв від нерозважливих дітей до молодих дорослих, які стикаються з моральними дилемами, слугував способом створення серії романів, а в подальшому надзвичайно успішної екранізації, що дало можливість наблизитись до реальних читачів, утримувати їх увагу протягом багатьох років. Загалом серія романів про Гаррі Поттера стала яскравим прикладом універсальності британської літературної традиції, втілення вічних емоційно насичених тем, що знаходять відгук у читачів по всьому світу.

Дебют «Гаррі Поттера» спричинив певну революцію в світі підліткової літератури. Кількість щорічних нових видань для підлітків стрімко зросла, з 3000 у 1997 році до 30 000 у 2009 році. Цей період, який Майкл Карт та інші називали «новим золотим віком підліткової літератури», подарував багато бестселерів для підлітків [Goldstein, Ostberg 2025]. Зокрема серед них зазначимо трилогію «Темні матерії» Філіпа Пулмана (1995–2000); серію «Сутінки» Стефані Майєр (2005–2008); трилогію «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз (2008–2025); серію «Дивергент» Вероніки Рот (2011–2013); «Провину зірок» Джона Гріна (2012).

Попри домінування дистопічних трилерів, сплеск популярності охопив також інші жанри, зокрема горор, наукову фантастику, фентезі тощо.

Утім, ще до цієї хвилі масової популярності підліткової літератури ключовим орієнтиром для зображення внутрішнього світу юного героя став роман Дж. Д. Селінджера Ловець у житі (1951). Образ Голдена Колфілда – самотнього, критичного до світу підлітка, що відчайдушно прагне зберегти щирість у лицемірному дорослому середовищі став архетипом літературного

героя-бунтівника. Саме Голден заклав модель підліткової оповіді, де центр уваги зосереджений на ідентичності, внутрішньому конфлікті, емоційній вразливості та запереченні соціальних норм. У цьому сенсі більшість сучасних персонажів *young adult fiction*, хоч і в інших вимірах, наслідують його емоційний і світоглядний типаж.

Голден, шістнадцятирічний юнак із заможної нью-йоркської родини, вирізняється гострим неприйняттям фальші, умовностей та лицемірства дорослого світу, який він характеризує поняттям «фальш» (англ. «*phoniness*»). Ця риса стає центральним елементом його світогляду та рушієм внутрішнього конфлікту.

Натомість, Адріан Моул – тринадцятирічний британський підліток середнього класу, що мешкає у провінційному місті Лестер за часів тетчеризму. Форма щоденника, обрана авторкою, дозволяє читачеві безпосередньо спостерігати за повсякденними драмами, переживаннями та думками підлітка.

На відміну від Голдена Колфілда, Адріан Моул не є бунтарем у повному розумінні цього слова. Він радше прагне до конформізму, мріє про суспільне визнання, намагається відповідати своєму уявленню про дорослість. Однак його розуміння дорослості часто виявляється найвним і комічним через прагнення до дорослості при одночасному нерозумінні її сутності.

Важливим аспектом образу Адріана є його претензії на інтелектуальність та літературні амбіції, що часто контрастують з буденністю життя та обмеженістю досвіду. Через образ Адріана Моула Таунсенд тонко іронізує над соціальними процесами тетчерівської Британії, кризою родини, культурними стереотипами, що впливають на формування особистості підлітка.

В Україні підліткова література почала здобувати популярність після здобуття незалежності в 90-х роках. Багато творів, таких як «Депеш Мод» Сергія Жадана, відображають важливі соціальні проблеми, зокрема національну самоідентифікацію, що стало особливо актуальним після здобуття Україною незалежності [Жадан 2004]. Однак, незважаючи на значний інтерес до цього

жанру, підліткова література в Україні все ще перебуває на етапі розвитку і потребує детальнішого наукового аналізу.

Попри наявність окремих досліджень, останні десятиліття не позначені систематичним і всебічним вивченням літературної та педагогічної цінності підліткової літератури, що вказує на потребу в подальшому теоретичному дослідженню цього напрямку. Водночас спостерігається зростаючий попит на критичне та дослідницьке осмислення цього жанру. Тому виникає потреба у більш детальному огляді підліткової літератури з різних наукових перспектив, зокрема її соціальних, духовних та педагогічних аспектів, що дозволить краще зрозуміти її роль у сучасному світі.

Дитяча література, враховуючи вікові потреби та можливості маленьких читачів, тісно пов'язана з педагогікою. Проте не можна зводити її до виключно «педагогічного інструменту», оскільки така позиція спотворює її сутність, виводить за межі мистецтва та обмежує освітньо-виховне значення. Як зазначає Т. Б. Качак у своїй роботі *«Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літературної освіти»*, згадуючи Д. М. Білецького та Ю. П. Ступака, дитяча література є органічною частиною загальної художньої літератури, тож її основною метою є виховання молодого покоління, що співвідноситься з загальними завданнями літератури в цілому [Качак 2010, с. 7].

Погоджуємось з твердженням, що дитяча література неможлива без взаємодії з загальним літературним процесом. Вона формується на основі художньої літератури для дорослих і керується педагогічними та психологічними принципами, поєднуючи елементи мистецтва та навчання. Тому цей підхід також варто застосувати і до підліткової літератури, яка має спільні цілі з дитячою, зокрема в контексті виховання молоді, але її теми, мотиви та підходи можуть бути більш складними і глибокими, відповідаючи на нові соціальні виклики. З огляду на це, виникає потреба перегляду поняття «дитяча література» в порівнянні з підлітковою, оскільки саме таке розмежування дозволяє чітко визначити культурно-освітні функції кожного різновиду.

Згідно з Т. Б. Качак, важливими аспектами літератури для дітей є три елементи: художній текст для дітей, дитяча книга та дитяче читання. Перший аспект потребує літературознавчого аналізу, другий – оцінки через призму художньо-видавничих критеріїв, а третій лежить у психолого-педагогічній площині та вимагає методичного окреслення [Качак 2010, с. 16].

Дослідниця Г. Мельникович зауважує, що сучасна українська підліткова література представлена значною кількістю художніх творів, які порушують актуальні життєві питання для підлітків. У цих текстах головні герої – ровесники читачів, а зображені ситуації та емоційні переживання є близькими та зрозумілими для юної аудиторії. Серед таких видань особливе місце займають серії книг, орієнтовані на підліткову аудиторію, зокрема «Незрозумілі» та «Не Ангел» С. Гридїна, «Солоні поцілунки» О. Купріян, «Я закохалася» М. Морозенко, «Крута компанія» Н. Білої, «Дівчина з міста» О. Рижко, «16 весна» В. Теремка. Також варто виокремити окремі твори, які глибше розкривають певні соціальні та особистісні проблеми: «Не такий» й «І паралельні перетинаються» С. Гридїна, «140 децибелів тиші» А. Бачинського, «Новенька та інші історії» О. Сайко, «Мій друг Юрко циркуль» і «Все починається в 13» В. Бердта [Мельникович 2022, с. 316].

Значення сучасної української підліткової літератури у формуванні ціннісних орієнтацій молоді суттєво зростає за умови врахування її функціонального потенціалу в процесі літературної освіти. Для досягнення максимальної ефективності читання необхідно чітко визначати його мету та очікувані результати. Дослідники зазначають, що сьогодні відбувається трансформація моделі читацької культури, що зумовлює появу різних типів читання: читання як навчання, як спосіб спілкування, розваги, відпочинку, переживання, втечі від реальності або отримання задоволення [Качак 2010, с. 20-23].

Отже, варто зазначити, що підліткова література пройшла значний етап розвитку, відзначаючи свій перехід від утилітарного педагогічного інструменту до важливої складової культурного і літературного процесу. Сучасна підліткова

література відіграє ключову роль у формуванні ціннісних орієнтирів молоді, сприяючи розвитку моральних, соціальних та інтелектуальних якостей. Вона не лише відображає актуальні проблеми суспільства, але й допомагає підліткам осмислити своє місце в ньому, сприяючи формуванню їхнього світогляду.

З урахуванням трансформацій у моделях читацької культури, які зумовлені розвитком технологій та мінливими соціальними реаліями, підліткова література також адаптується до нових умов сприйняття. Водночас вона залишається потужним інструментом для розвитку критичного мислення, сприяє формуванню моральних векторів та емоційного інтелекту. В цьому контексті важливим постає не лише освітнє, а й соціально-культурне значення підліткової літератури для підростаючого покоління.

1.3. Основні теми та мотиви творів для молоді

Тематика підліткової літератури охоплює широкий спектр проблем, серед яких особливе місце займають дружба і конфлікти в стосунках, взаємини з батьками (розлучення, нові сім'ї), пошук ідентичності, боротьба з самотністю, питання популярності та вплив соціальних медіа. Інші ключові теми стосуються таких складних соціальних питань, як дискримінація, екологічна катастрофа, політична нестабільність.

Підлітковий вік можна охарактеризувати кількома ключовими темами, які впливають на значну частину молоді. Гізела Конопка з Центру розвитку молоді та досліджень при Університеті Міннесоти в 1973 році сформулювала концепцію нормального підліткового віку. В результаті її досліджень, проведеному серед молодих людей, було виокремлено п'ять основних понять і шість характеристик підліткового віку. До п'яти ключових понять підліткового періоду належать «досвід фізичної статевої зрілості», «досвід відмови від дорослого доброзичливого захисту», «усвідомлення себе у взаємодії», «переоцінка цінностей» й «експериментування» [Конопка 1973, с. 298-300]. Характеристиками ж підліткового віку дослідниця називає «сміливість і невпевненість», «глибоке відчуття самотності», «високий рівень психологічної

вразливості», «перепади настрою», «сильна потреба у приналежності до групи однолітків» та «прагнення до суперечливості й емоційності» [Конопка 1973, с. 300-301].

Професор психології Темплського університету Лоуренс Стайнберг класифікує підлітковий вік за наступними ознаками:

- біологічний вік, що характеризується початком статевого дозрівання;
- емоційний вік, що проявляється у готовності дитини відокремитись від батьківського впливу, авторитетів;
- когнітивний вік, що підтверджується здатністю до осмислення складніших категорій;
- міжособистісний вік, що зміщує фокус уваги дитини від батьків до однолітків;
- соціальний вік, що формує готовність дитини до дорослого життя, сім'ї та громадянських обов'язків;
- юридичний вік, що визначає статус неповнолітнього з наступними/супутніми наслідками [Steinberg 2009, с. 465-471].

Романи для молоді, на яких ґрунтувалось дослідження, послідовно підтверджують міркування про підлітковий вік та його прояви. Серед тем, присутніх у книгах, зосібна слід наголосити на тих, що безпосередньо стосуються розвитку підлітків, а також тих, які характеризують суспільство. Отже, дружні стосунки й взаємодія з однолітками, які Конопка також вважає ключовими для підлітків, конфліктні ситуації, непорозуміння з батьками (родичами, молодшими братами й сестрами), складне життя в передмісті, інтерес до протилежної статі є найпоширенішими темами в підлітковій літературі, оскільки вони найчастіше зустрічаються в книгах. Наступними темами, що викликають інтерес як авторів, так і сучасних читачів, охоплюють гроші, розлучення батьків, неповна родина, новий шлюб одного з батьків, шкільне життя, популярність серед однолітків, статеve дозрівання, расова дискримінація, смерть тощо [Конопка 1973].

Підсумовуючи усе вище сказане, слід зауважити, що підліткова література відображає широкий спектр соціальних, психологічних і культурних проблем, характерних для відповідної вікової категорії. Вона фокусується на темах, які безпосередньо пов'язані з процесом становлення особистості, таких як пошук ідентичності, конфлікти з батьками, соціальні відносини та вплив однолітків, а також питання популярності, самотності та сексуальної зрілості. Література для молоді також висвітлює складні соціальні проблеми, включаючи расову дискримінацію, економічні труднощі, екологічні питання та політичну нестабільність, що дозволяє підліткам краще зрозуміти реалії навколишнього світу. Отже, підліткова література є потужним відображенням викликів і змін, що визначають період юності. Вона досліджує ключові теми особистісного зростання, такі як формування ідентичності, конфлікти в сім'ї, взаємини з однолітками та складнощі самопізнання. Завдяки розкриттю як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів, підліткова література не лише відгукується на переживання юної аудиторії, а й сприяє саморефлексії та емоційному розвитку. У підсумку, це не просто художні твори, а важливий інструмент соціалізації, усвідомлення себе та адаптації до дорослого життя.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було здійснено аналіз теоретичних основ вивчення підліткової літератури, зокрема уточнено визначення та виокремлено особливості дитячої та юнацької літератури. Огляд наукових поглядів на підліткову літературу показав, що це явище є багатограним і складним, оскільки включає різноманітні теми та мотиви, що відображають специфічні соціальні, психологічні та культурні процеси, що відбуваються в житті молоді. Підліткова література як місток між дитячою та дорослою літературою має особливу функцію у вихованні та розвитку молоді, допомагаючи їй формувати власну ідентичність, відчувати себе частиною соціуму та вирішувати складні емоційні та соціальні питання. Проте, незважаючи на наявність дефініцій щодо

особливостей жанру, існують складнощі у визначенні чітких меж підліткової літератури, що пов'язано з її багатогранністю та різноманітністю.

Дослідження продемонструвало, що підліткова література в основному орієнтується на емоційні, психологічні та соціальні потреби молодшої аудиторії, зокрема через висвітлення проблем пошуку ідентичності, взаємодії з батьками та однолітками, боротьби з самотністю, а також звернення до таких складних тем, як соціальна нерівність, насильство, гендерна ідентичність і багато інших. Література для молодих дорослих виконує не лише освітню функцію, але здійснює значний вплив на соціалізацію підлітків, допомагаючи їм адаптуватися до змін у житті та ставати активними членами суспільства.

Особлива увага в дослідженні була приділена історичному контексту розвитку підліткової літератури. Визначено, що цей жанр сформувався переважно після Другої світової війни, коли зростає економічна самостійність молоді й виникла потреба в окремій літературі, орієнтованій на підлітків. Підліткова література отримала популярність у 1960-х роках, а з початку 1990-х років разом із політичними, соціальними, культурними змінами значно трансформувалися її теми, охоплюючи все більш складні й суперечливі питання, що безпосередньо стосуються сучасних підлітків.

РОЗДІЛ 2. ДЖЕРОМ ДЕВІД СЕЛІНДЖЕР І СЬЮ ТАУНСЕНД

2.1. Літературний контекст післявоєнної Америки

Літературний ландшафт післявоєнної Америки окреслювався складністю та різноманітністю у відображенні глибоких соціальних, політичних та культурних змін того періоду. Війна як каталізатор залишила незабутній слід у свідомості письменників, спонукаючи до дослідження тем травми, втрати та моральної амбівалентності. Водночас економічне піднесення та формування суспільства споживання породили літературу, що критично осмислювала конформізм, відчуження та пошук ідентичності.

Рух за громадянські права став потужним імпульсом для афро-американської літератури, яка виступила голосом боротьби за рівність та соціальну справедливість. Паралельно з цим розвивався постмодернізм, що руйнував традиційні нарративні структури та досліджував теми фрагментації, невизначеності та релятивності.

Цей період відзначився появою таких знакових постатей, як Дж. Д. Селінджер, Д. Керуак, Г. Лі, Т. Моррісон та К. Воннегут, чії твори стали відображенням епохи та залишили глибокий слід у світовій літературі. Майкл Карт зазначає, що до Другої світової війни термін «підліток» (а також його синонім «молодий дорослий») майже не використовувався. Хоча визнавалась наявність людей, які перебували у невизначеній стадії розвитку між дитинством та дорослістю, сама ідея існування окремого етапу між цими двома періодами була чужою для суспільства, яке звикло вважати, що діти ставали дорослими майже миттєво, коли починали працювати повний день, часто з десяти років. Тобто до середини ХХ століття підлітковий вік не визнавався окремим етапом розвитку, а процес переходу від дитинства до дорослого життя був набагато швидшим і менш чітко визначеним, ніж сьогодні.

2.2. Образ молоді людини в англійській прозі Дж. Д. Селінджера

Образ молоді людини у творчості Дж. Д. Селінджера є одним із найяскравіших та найглибших у світовій літературі, адже його персонажі відображають складний внутрішній світ підлітків, їхні емоційні переживання, протистояння суспільним нормам та спроби знайти власне місце у світі. Основні мотиви, що визначають цей образ, зосереджені навколо тем самотності, бунту, відчуження та неможливості прийняти навколишню реальність. Саме ці аспекти роблять героїв Селінджера такими близькими читачам, особливо молоді, яка шукає відповіді на складні екзистенційні питання. Цей феномен проникливого художнього зображення підліткової свідомості підкреслює Т. Н. Денисова, засвідчуючи, що в творах Селінджера «немає ані зерна дидактики, йому притаманні ліризм і абсолютна щирість, які породжують повну довіру до оповідача» [Денисова 2012, с. 221]. Дослідниця акцентує увагу на відсутності повчального тону, що часто домінує в підлітковій літературі, та натомість виокремлює широкую емоційність, яка стає основою естетичного і морального впливу твору. Ця щирість, втілена в голосі оповідача, є ключовим чинником, що формує глибоку довіру читача до персонажа й водночас забезпечує автентичність художнього світу [Денисова 2012, с. 221].

Збірка «Дев'ять оповідань» Дж. Д. Селінджера є визначним прикладом американської прози середини ХХ століття, де автор поглиблює тему несумісності піднесеності внутрішнього світу молоді людини та штучності домінуючої суспільної моралі. Основними героями більшості оповідань є підлітки або молоді дорослі, які намагаються знайти себе у складному, іноді абсурдному, світі дорослих. Через діалоги, внутрішні монологи та символіку Селінджер розкриває теми самотності, непорозуміння, втрати та пошуку істини.

У багатьох оповіданнях простежується конфлікт між дитиною чи підлітком та дорослим світом. Наприклад, у «A Perfect Day for Bananafish» молодий сержант Сеймур Гласс, який повернувся з війни, втратив здатність порозумітися з оточенням. Його єдиним справжнім співрозмовником стає маленька дівчинка Сибіл – символ невинності та чистоти, якої бракує світу

дорослих. Через цей образ автор показує, що молода людина, яка зберегла в собі чутливість і щирість, є вразливою до фальші та жорстокості зовнішнього світу [Salinger 1953, с. 5-22].

В оповіданні «Uncle Wiggily in Connecticut» тема втрачених ідеалів та розчарування в дорослому житті постає у спогадах молодої жінки про юнацьку закоханість. Селінджер змальовує, як підліткове світосприйняття часто контрастує з буденністю дорослого світу, а ідеалізм молодості стикається з розчаруванням зрілості [Salinger 1953, с. 23-45]

Типовий герой Селінджера – це юна особистість з глибоким внутрішнім світом, здатна на тонке переживання, але почасти соціально ізольована. Автор надає особливої ваги мові персонажів. Так, підлітки в його прозі говорять живою, емоційною, іноді навіть саркастичною мовою, що підкреслює їхнє відчуження від «правил гри» дорослого світу.

Загалом Селінджер у «Дев'яти оповіданнях» створює образ молодої людини як чесної, вразливої та глибокої особистості, яка прагне зберегти щирість у світі, де панують формальність, лицемірство й моральна втома. Його герої стають символами протесту проти духовної порожнечі, характерної для повоєнного суспільства.

Найвідомішим твором, який яскраво ілюструє особливості образу молодої людини у прозі Селінджера, є роман «Ловець у житі». Головний герой роману, Голден Колфілд, став уособленням молодіжного бунту та розчарування у світі дорослих. Його історія засвідчує глибоке дослідження психології підлітка, що не може змиритися з удаваністю та порожнечею навколишнього світу. Він відчуває гостру самотність, але водночас відкидає будь-які спроби інтеграції в суспільство. Його роздуми сповнені сарказму, зневіри, проте за цим зовнішнім цинізмом ховається вразлива душа, яка прагне знайти справжність у стосунках із людьми. Голден заперечує традиційні цінності, висміює шкільну систему, ставить під сумнів загальноприйняті норми поведінки, адже для нього вони здаються неприродними та нав'язаними. Він постійно намагається втекти від цього світу, однак щоразу переконується, що уникнути реальності неможливо.

Його страх перед дорослішанням та відповідальністю стає основним рушієм дій, а бажання захистити дітей від жорстокої дійсності свідчить про глибокий внутрішній гуманізм.

З головних характеристик молодого людини у прозі Селінджера є сприйняття світу крізь призму глибокої емоційної чутливості. Його персонажі не лише взаємодіють із реальністю, а постійно аналізують, критикують, піддають сумніву. Вони не можуть сприймати події поверхнево, кожен жест, слово або дія оточуючих викликають сильні емоційні реакції. Ця особливість робить героїв своєрідними «аутсайдерами», які не здатні знайти гармонію між собою та суспільством. Вони шукають істину, намагаються віднайти сенс життя, однак щоразу наштовхуються на стіну нерозуміння. Таке сприйняття світу ускладнює їхнє існування, бо робить їх уразливими до будь-яких розчарувань. Молодь у прозі Селінджера репрезентує покоління, яке стикається з проблемами зростання та намагається збагнути сенс власного існування. Голден Колфілд як типовий представник цього типажу, демонструє всі прояви юнацького максималізму, відчуваючи гостре невдоволення навколишньою дійсністю, але водночас не маючи чіткого плану щодо того, як це змінити.

Дослідниця Архіпова І. М. зазначає, що психологізм Селінджера виявляється в майстерному розкритті внутрішнього світу підлітка через деталі, символи (червону мисливську шапку, карусель, рукавичку брата), контрастні зіставлення, виразну мову. Саме ці елементи поетики роману доцільно аналізувати зі старшокласниками для розуміння еволюції образу молодого людини в літературі. Архіпова звертає увагу на авторські відступи, де порушуються питання самооцінки та гендерних стосунків. Так, повторення словосполучення «*inferiority complex*» служить застереженням для дівчат не знецінювати хлопців, які демонструють невпевненість: «A little thing like that, and she thought he was conceited. The trouble with girls is, if they like a boy, no matter how big a bastard he is, they will say he has an inferiority complex. and if they do not like him, no matter how nice a guy he is, or how big an inferiority complex he has, they will say he is conceited. Even smart girls do it» [Архіпова 2014, с. 14].

Характерними і новаторськими для стилістики Дж. Д. Селінджера стають також індивідуальні мовні форми, що дозволяють глибше зануритись у психологічний стан персонажів. Так, мовлення головного героя Голдена Колфілда є яскравим прикладом використання антиетикетних мовних форм, тобто специфічних лексичних одиниць і виразів, що суперечать загальноприйнятим нормам ввічливості. Застосування таких форм слугує не стільки засобом художньої виразності, але важливим інструментом ідентифікації героя, допомагаючи краще зрозуміти його внутрішній світ, емоційний стан і соціальну позицію.

Антиетикетні мовні форми Голдена можна умовно поділити на кілька типів залежно від їхнього призначення та емоційного забарвлення. По-перше, до них належать агресивні мовні засоби, що мають на меті образити співрозмовника або свідчать про вороже ставлення до світу. Слова на кшталт *louse* (мерзенник) чи *grouls* (відразливі дівчата) свідчать про гнів, неприйняття інших і водночас демонструють внутрішню невпевненість героя, який намагається дистанціюватися від соціуму через мовну агресію. У такий спосіб Голден компенсує власну нездатність до конструктивного спілкування та соціалізації.

По-друге, в його мовленні наявні експлетиви, слова та вирази, що не мають безпосереднього змістового навантаження, але виконують емоційну функцію. Такі слова, як *lousy* (поганий), *crumby* (нікчемний), *rubberneck* (цікавий тип), *dopey* (дурнуватий), *madman* (псих), *booze* (алкоголь), допомагають описати емоційне ставлення героя до ситуації або людей, з якими він стикається. Часто ці слова передають роздратування, втому, зневагу або розчарування. Враховуючи вік персонажа, подібна мовна поведінка може тлумачитися як прояв підліткової імпульсивності, гормонального напруження та нестабільної самооцінки.

Третю групу становлять інвективи, тобто відверто образливі або лайливі висловлювання, що мають на меті приниження конкретної особи або вираження крайнього ступеня емоційного збудження. До таких належать слова *sonuvabitch* та *moron*, які Голден вживає у ситуаціях конфлікту чи ворожого ставлення. Вони свідчать про агресивний світогляд героя, його емоційну нестійкість та

реактивність. Вживання інвективів виконує функцію емоційного розрядження, яке герой не здатен досягнути іншим чином.

Нарешті, найчисельнішу групу складає молодіжний сленг. Він є важливою складовою мовлення Голдена, містить слова типу *dough* (гроші), *flop* (спати), *hot-shot* (вискочка), *swanky* (вишуканий), *can* (в'язниця), *snowing* (обманювати), *touchy* (вразливий), *give somebody a buzz* (подзвонити), *cut the crap* (досить дурниць). Сленгова лексика підкреслює вік та соціальну приналежність персонажа, виконує функцію самовираження, протесту, встановлення ідентичності, водночас дозволяє зробити мовлення живим, динамічним і невимушеним. Часто її використання супроводжується емоційною напруженістю або потребою героя відчувати власну значущість.

На нашу думку, притаманні Голдену специфічні мовні форми виступають стильовим прийомом і водночас засобом глибокого розкриття його внутрішнього стану. Через порушення мовних норм головний герой демонструє свою емоційну нестабільність, конфлікт із суспільством, постійне прагнення до самоствердження. Такий мовний портрет персонажа робить прозу Селінджера психологічно переконливою та особливо проникливою.

Отже, образ молодого людини у творчості Дж. Д. Селінджера постає як складний, багатогранний та глибоко психологічний. Персонажі Селінджера знаходяться у постійному пошуку себе, вони не сприймають загальноприйнятих норм, бунтують проти суспільства, прагнуть знайти сенс у світі, який здається їм ворожим та несправедливим. Вони наділені гострою емоційною чутливістю, що робить їх одночасно сильними у своїх переконаннях, але й вразливими до реальності. Селінджер майстерно передає всі нюанси підліткової свідомості, розкриваючи не лише зовнішні, але й внутрішні конфлікти своїх героїв. Завдяки цьому його твори залишаються актуальними, адже теми самотності, пошуку сенсу життя та протистояння з суспільством є вічними, а переживання молодого людини, описані в його прозі, не втрачають своєї значущості у різні епохи.

2.3. Трансформація образу молодого людини в прозі Сью Таунсенд

Образ молодого людини у прозі Сью Таунсенд зазнає глибокої трансформації, відображаючи зміни в суспільних уявленнях про юність, дорослішання, соціальні ролі та індивідуальні пошуки себе. Якщо раніше молодь у літературі часто зображувалася через внутрішні конфлікти, самотність та бунт, то Таунсенд розширює цей образ, додаючи до нього нові аспекти, зокрема іронію, соціальну сатиру та приземленість повсякденного життя. Її персонажі, хоча й мають усі типові риси молодих людей, водночас змушені взаємодіяти зі світом не лише через емоційні переживання, а й через необхідність виживання у реальності, яка диктує свої правила. Такий підхід дозволяє заглибитися у психологічні портрети героїв, показати юність в її всебічній складності, сповнену суперечностей, надій, розчарувань і водночас прагнення до змін.

На нашу думку, яскравим прикладом трансформаційних змін, що відбувалися в англійській підлітковій прозі кінця ХХ сторіччя стає цикл романів про Адріана Моула С. Таунсенд. Герой-підліток постає перед читачем не як бунтар або шукач сенсу життя, а як звичайний британський хлопець, змушений долати типові труднощі вікового періоду. Однак його образ набуває глибини завдяки щоденниковому стилю оповіді, який дозволяє побачити його думки, переживання та прагнення у максимально відвертій та невимушеній формі. Саме через форму щоденника письменниця досягає ефекту безпосередності, роблячи внутрішній світ Адріана доступним та зрозумілим для читача. Цей герой намагається осмислити власне місце у світі, проте його роздуми часто поєднані з комічними ситуаціями, що робить процес його дорослішання не лише драматичним, а й глибоко іронічним.

Головна особливість образу молодого людини в прозі Таунсенд полягає в тому, що її герої не є традиційними «втраченими» юнаками, які шукають істину в жорсткому світі. Натомість вони є частиною буденності, їхнє існування сповнене дрібних турбот, сімейних негараздів, романтичних переживань і спроб розібратися у власних почуттях. Адріан Моул, на відміну від багатьох попередніх літературних підлітків, не намагається протистояти системі чи шукати глибокий

сенса у своїх вчинках. Він просто намагається жити, долаючи випробування дорослішання так, як може. Саме це робить його образ таким близьким для читача, адже він не ідеалізований і не романтизований, а максимально реалістичний, з усіма його слабкостями, помилками, невпевненістю та страхами.

Значним елементом трансформації образу молодого людини у прозі Таунсенд є зміна соціального контексту, в якому розгортаються події. Якщо раніше герої подібних творів часто перебували у просторі внутрішніх рефлексій, то у Таунсенд їхнє життя невідривно пов'язане із зовнішнім світом. Вона показує, як соціальне становище, політичні події, економічні труднощі та культурні зміни впливають на особистість молодого людини. Адріан Моул переживає кризу підліткового віку в умовах Британії кінця двадцятого століття, що накладає свій відбиток на його формування. Це дозволяє письменниці уникнути абстрактності та надати історії глибшого змісту, адже її герой постійно взаємодіє з конкретними подіями, які формують його світогляд.

Окрім того важливою складовою образу молодого людини у прозі Таунсенд є гумор. Він додає оповіді легкості, розкриває характери персонажів. Гумор у її романах часто межує з іронією та сатирою, дозволяючи показати молодість не як романтичний чи трагічний період, а як час, коли людина змушена стикатися з безглуздими ситуаціями, робити хибні висновки та вчитися на власних помилках. Саме ця особливість відрізняє її героїв від персонажів попередніх поколінь, роблячи їх більш живими та впізнаваними. Молоді люди Таунсенд не є ні геніями, ні революціонерами, вони не прагнуть змінити світ чи пізнати істину. Вони просто намагаються впоратися з реальністю так, як можуть, і саме в цьому полягає їхня привабливість.

Зображена у творі реальність передається за допомогою специфічної форми нарації, щоденникового запису, який виступає не лише художнім прийомом, а й формою індивідуального самоусвідомлення героя. Така структура тексту резонує з постмодерністським письмом, якому притаманні фрагментарність, суб'єктивність оповіді та інтертекстуальність. Щоденникова форма дозволяє авторові поєднувати внутрішні переживання персонажа з

посиланнями на ширший культурний і соціальний контекст, створюючи багат шарову оповідь. Наприклад, Р. П. Чорній зазначає: «Сью Таунсенд вдається до використання своєрідної гри із власним текстом послуговуючись прийомом документальної стилізації. Імітуючи щоденник, який написаний від імені головного літературного героя, письменниця продемонструвала не тільки ґрунтовні знання психології героя, а й уміння передати мовлення персонажа. Створивши роман у формі щоденника, жінка-автор ховається за вигаданим персонажем Адріаном Моулом. З одного боку, Адріан є активним учасником подій, а з другого – оповідачем, який викладає відомі йому факти, створюючи ілюзію реальності» [Чорній 2014, с. 89]. Ця думка дозволяє глибше зрозуміти авторську стратегію Таунсенд, яка, використовуючи фіктивну документальність, водночас дистанціюється від прямої авторської позиції й створює умовну «маску» персонажа. Через це читач сприймає розповідь як автентичну, хоч вона є художньою вигадкою. Такий прийом не лише підсилює довіру до оповідача, а й відкриває простір для іронічної гри з жанром щоденника та з очікуваннями читача. Таким чином, наведена цитата Р.П. Чорній підкреслює важливий елемент постмодерністського письма, симуляцію автентичності через стилізацію, що виводить текст на рівень рефлексії над самою природою літературного дискурсу.

Важливим аспектом трансформації образу молодого людини у прозі Таунсенд є її підхід до теми дорослішання. Якщо у класичній літературі цей процес зазвичай супроводжується кризами та важкими випробуваннями, то у Таунсенд він зображений у світлі буденності. Її герої проходять шлях дорослішання не через екзистенційні потрясіння, а через звичайні життєві ситуації: проблеми в школі, перше кохання, розлучення батьків, сімейні конфлікти, фінансові труднощі. Усе це змінює парадигму зображення молодого людини: тепер вона не виглядає як трагічний шукач сенсу життя, а як звичайний підліток, який намагається знайти власне місце у конкретній соціальній реальності. Ця зміна особливо помітна у поєднанні щоденникової форми з тонким соціальним коментарем. Наприклад, в одному із записів героїня пише: «Пан Лукас та моя матір сміялися над новою стрижкою собаки, що не дуже гарно

з їхнього боку, адже собака нічого не може сказати у відповідь, так само, як і королівська родина» [Townsend 1996, с. 15]. На перший погляд, це може здаватися дитячим зауваженням або наївним спостереженням. Однак насправді ця репліка має подвійне дно, бо в ній приховано іронічне ставлення до суспільних авторитетів і, зокрема, до інституту монархії. Порівняння королівської родини із собакою, яка не здатна захистити себе словесно, є не лише проявом типового для підлітка вільнодумства, а й демонстрацією постмодерної гри з табуйованими темами. Таким чином, дитяча логіка персонажа використовується авторкою як інструмент делікатної, але виразної сатири, що формує критичний образ молодої людини, не бунтівника в традиційному сенсі, а уважного, проникливого спостерігача, здатного бачити умовність суспільних ролей.

Таким чином трансформація образу молодої людини у прозі Сью Таунсенд полягає у зміні акцентів та підходів до зображення юності. Її герої позбавлені пафосу, вони не шукають істини чи абсолютних цінностей, а просто живуть, намагаючись знайти свій шлях у буденному світі. Почасти вони змушені стикатися з реальними проблемами, взаємодіяти із суспільством, що робить їх образи більш приземленими, але водночас глибокими. Її підхід до теми дорослішання базується не на трагічності, а на гуморі, що дозволяє створити новий тип персонажа – пересічного молодого індивіда, який долає труднощі, помиляється, розчаровується, але водночас не втрачає своєї унікальності. Такий образ значно відрізняється від класичних літературних уявлень про молодість, демонструючи її не як період бунту чи відчаю, а як звичайний життєвий етап, який кожен проходить по-своєму.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було здійснено компаративний аналіз художнього втілення образу молодого людини у прозі Джерома Девіда Селінджера та Сью Таунсенд. Вивчення творчості цих авторів дозволило виявити як спільні риси, так і суттєві відмінності у підходах до моделювання підліткової свідомості в контексті англійської літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Зокрема, у прозі Селінджера образ молодого людини сконцентрований навколо проблеми внутрішньої кризи, відчуження від соціуму, конфлікту з навколишнім світом. Його персонажі наділені високим рівнем емоційної чутливості, вони не здатні змиритися з фальшем й умовностями дорослого життя, а відтак прагнуть або ізолюватися, або зруйнувати усталені моделі поведінки. Через мовну експресію, стилістичну насиченість, використання сленгу та нестандартні синтаксичні структури Дж. Д. Селінджер передає неприховану емоційність підліткового світовідчуття.

Натомість у прозі Сью Таунсенд, зокрема в циклі про Адріана Моула, образ молодого людини представлено за допомогою іронії, побутової спостережливості та сатиричного бачення реальності. Авторка дистанціюється від драматизму, натомість робить акцент на буденних аспектах дорослішання, а саме родинних конфліктах, нерозділеному коханні, проблемах у школі, пошуку соціального статусу. Відчутної зміни зазнає тональність, художня перспектива. Якщо Голден Колфілд репрезентує трагічного героя, який бореться з абсурдністю життя, Адріан Моул стає спостерігачем, здатним водночас бути частиною системи й критично її осмислювати. Таке зображення молодого людини свідчить про еволюцію літературної традиції, від екзистенційного бунту до критичної самоіронії як способу адаптації.

Спільними для обох персонажів залишаються універсальні підліткові виклики: прагнення до самопізнання, критичне ставлення до соціальних норм, невдоволення світом дорослих та труднощі з самоідентифікацією. Однак художні стратегії авторів суттєво відрізняються. Якщо Селінджер зосереджений на внутрішній драмі героя, то Таунсенд демонструє соціальне дорослішання як

процес, що відбувається поступово, крізь набуття досвіду та спостереження. Саме тому їхній доробок вважаємо надзвичайно важливим для розуміння змін у репрезентації молоді людини в англійській літературі: від самотнього індивіда, який прагне втечі, до звичайного підлітка, що вчиться жити в суперечливому суспільстві.

Таким чином, розділ дозволив розкрити трансформацію образу молоді людини в межах англійської літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Ця еволюція відображає ширші культурні зміни, зокрема зміну акцентів з філософської рефлексії на соціальну адаптацію, з трагічного на комічне, з ідеалізованого на буденне. Порівняння Голдена Колфілда та Адріана Моула дозволило продемонструвати, як література реагує на зміну епох і запити нових поколінь, зберігаючи при цьому глибину аналізу підліткової свідомості.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОБРАЗУ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ

3.1. Образ молодії людини у Селінджера та Таунсенд: дидактична доцільність

Образ Голдена Колфілда та Адріана Моула відображає типові переживання підлітків, їхню боротьбу з соціальними очікуваннями, незрозумінням з боку дорослих, пошуками ідентичності. Ці герої дають можливість учням ідентифікувати себе з персонажами, співпереживати, переосмислювати власний досвід. Завдяки особливій формі, у якій представлено текст, з методичної точки зору вчителі мають цілу «лагу» можливостей для утворення інтерактивних форм організації уроків та захоплюючих домашніх завдань.

Актуальність вивчення цих творів у шкільному курсі зарубіжної літератури полягає в тому, що вони:

- стимулюють розвиток емоційного інтелекту;
- сприяють формуванню ціннісних орієнтирів;
- дозволяють поєднати вивчення літератури з елементами психології підліткового віку.

З педагогічного погляду, ці тексти є зручними для аналізу: мають доступну мову, послідовний сюжет, яскраво змальовану внутрішню боротьбу героя, що відкриває широкі можливості для інтерактивних методів навчання. У цьому контексті важливо наголосити не лише на змістовому, а й на структурно-аналітичному прочитанні твору. Як слушно зазначає Л. Ф. Мірошніченко: «Вчити учнів аналізувати художній твір – означає виокремлювати його складові, досліджувати їх, робити аргументовані висновки; синтезувати окремі частини, щоб побачити твір у цілому: відчутти його естетичну цінність, усвідомити зміст, дати самостійну, критичну, обґрунтовану оцінку» [Мірошніченко 2010, с. 204]. Такий підхід дає змогу реалізувати завдання Нової української школи,

орієнтованої на розвиток рефлексивного, самостійного й естетично свідомого читача.

Варто зазначити, що під час аналізу методичних підходів до вивчення образу молодої людини в сучасній англійській прозі, важливо спиратися на актуальні педагогічні стратегії, що відповідають потребам сучасних учнів та вимогам Нової української школи.

Компетентнісний підхід у вивченні цих творів передбачає формування не лише предметних літературознавчих знань, але й ключових життєвих компетентностей. Як зазначає методист О. Ісаєва: «Художній образ літературного твору є важливою «інстанцією» у спілкуванні автора і читача, отже, аналіз системи художніх образів тексту потребує окремої уваги» [Ісаєва 2003, с. 10 - 11]. Цього можна досягти через систему завдань, що спонукають до рефлексії, зіставлення літературного матеріалу з власним досвідом, формування оціночних суджень.

Особистісно зорієнтований підхід реалізується через створення на уроці ситуацій вибору, можливості висловити власну думку, обґрунтувати свою позицію. Наприклад, учням можна запропонувати обрати, який з героїв їм ближчий, Голден чи Адріан, і пояснити свій вибір, спираючись на текст та власний досвід. Такі завдання розвивають навички аргументації, критичного мислення, емоційного інтелекту.

Діяльнісний підхід втілюється у використанні інтерактивних методів навчання: дискусій, рольових ігор, проєктів, творчих завдань. Наприклад, можна запропонувати учням створити сторінку в соціальній мережі від імені Голдена Колфілда або Адріана Моула, написати діалог між цими персонажами, розробити буктрейлер до одного з творів. Такі форми роботи розвивають творче мислення, уяву, цифрову компетентність учнів.

Культурологічний підхід дозволяє розглядати ці твори в широкому контексті культури ХХ століття. Можна запропонувати учням дослідити зв'язок образу Голдена Колфілда з мистецтвом бітників або проаналізувати, як у щоденнику Адріана Моула відображені музичні, кінематографічні, політичні

реалії 1980-х років. Це сприяє формуванню культурної компетентності, розумінню зв'язків між різними видами мистецтва та соціальними процесами.

Отже, враховуючи варіацію підходів для аналізу текстів та структуруванню уроків за аналізованими творами, можна зробити висновок, що дослідження еволюції образів у тексті та відтворення характерних рис Адріана Моула і Голдена Колфілда є «відкритим полем» для креативних інновацій у сфері викладання зарубіжної літератури, також чудовою можливістю для учнів розвивати креативне мислення та аналітичні здібності.

3.2. План–конспект уроку

Тема: «Голден Колфілд vs Адріан Моул: еволюція образу підлітка в англomовній літературі»

«Поезія підліткового віку зброджується і тому зберігається»¹

Хосе Ортега-і-Гассет

Тип уроку: урок компаративного аналізу з елементами творчої роботи

Клас: 11

Мета уроку:

навчальна:

- ознайомити учнів із особливостями образу підлітка у романах Дж. Д. Селінджера та С. Таунсенд;
- здійснити компаративний аналіз образів Голдена Колфілда та Адріана Моула;
- розкрити ідейно-тематичний зміст творів та специфіку їх філософського звучання;

розвивальна:

- розвивати навички аналізу художнього образу;
- формувати вміння порівнювати, узагальнювати, аргументувати думку;
- розвивати емоційний інтелект, емпатію, толерантність;

виховна:

¹ Цитата, що приписується Хосе Ортезі-і-Гассету. Точне джерело не встановлено; наводиться за популярними публіцистичними інтерпретаціями.

- сприяти формуванню усвідомлення цінностей підліткового віку;
- виховувати відповідальне ставлення до вибору, поведінки, внутрішніх переконань;

- формувати негативне ставлення до шкідливих звичок і деструктивної поведінки.

Обладнання уроку

- буктрейлер до твору Селінджера;
- портрети авторів, візуалізовані матеріали по творах, приклади оформлення домашнього завдання;

- роздатковий матеріал: опорні конспекти, словникова робота, набір цитат, уривок твору «Ловець у житті» Дж. Д. Селінджера;

- методичний інструментарій: «Шість капелюхів мислення» (символи, завдання);

- технічні засоби: мультимедійний проєктор, комп'ютер;

- підручник.

Хід уроку:

I. Організаційний момент (2 хв)

Вчитель: «Добрий день, шановні учні! Сьогодні на уроці ми проведемо захопливу літературну паралель між двома знаковими підлітками світової літератури – Голденом Колфілдом та Адріаном Моулом. Але перед цим давайте дізнаємось, які ви сьогодні «Криголам: Обери свій «вайб» (атмосферу) ?» (див. **Додаток 1**).

Перевірте, будь ласка, чи все готово до уроку. Запишіть тему нашого заняття: «Голден Колфілд vs Адріан Моул: еволюція образу підлітка в англійській літературі».

II. Мотиваційний етап (5 хв)

Вчитель: «Розпочнемо наш урок з роздумів над епіграфом, який я виписала на дошці. Він належить іспанському філософу Хосе Ортезі-і-Гассету: «Поезія підліткового віку зброджується і тому зберігається». Як ви розумієте ці слова? Чому, на вашу думку, література так часто звертається до образів підлітків?»

Очікувані відповіді учнів: «Підлітковий вік – це період найгострішого сприйняття світу»; «Письменники звертаються до підліткових образів, щоб показати світ без фільтрів, які накладає дорослість»; «Література зберігає унікальну підліткову оптику – гостру, безкомпромісну, чутливу до несправедливості».

Вчитель: «А як ви розумієте метафору Ортеги-і-Гассета про «зброджування» поезії підліткового віку? Чому саме такий образ обрав філософ?»

Очікувані відповіді учнів: «Зброджування – це процес перетворення»; «Підлітковий досвід, хоч і болісний часом, зберігається в нашій пам'яті як щось автентичне і справжнє»; «Філософ використовує метафору ферментації, щоб показати, як складні, бурхливі емоції підлітків з часом перетворюються на мудрість дорослого життя».

Вчитель: «Чудові відповіді! Саме цей особливий погляд на світ ми сьогодні простежимо, порівнюючи двох знакових підлітків англійської літератури. А зараз подивимось фрагменти буктрейлера твору Селінджера».

(Демонструється буктрейлер без коментарів)
<https://youtu.be/AmAgC1IekoU?si=hFMG2iz6Y4icIIDA>

Вчитель: «Які емоції викликали у вас ці фрагменти? Які проблеми підлітків вони порушують? Чи відображають вони ту унікальну оптику, про яку ми говорили в контексті епіграфу?»

Очікувані відповіді учнів: «Фрагменти викликають і сум, і розуміння, часом іронію»; «Порушуються проблеми самотності, нерозуміння з боку дорослих, пошуку свого місця у світі»; «Так, тут ми бачимо світ очима підлітка – гострий, іноді болісний, але щирий погляд».

III. Актуалізація опорних знань (5 хв)

Вчитель: «Перш ніж перейти до порівняльного аналізу, давайте пригадаємо ключові моменти про наших героїв. Голден Колфілд, які його ключові характеристики?»

Очікувані відповіді: «Голден – 16-річний підліток, головний герой роману «Ловець у житті»; «Він бунтар, якого вигнали зі школи і три дні блукає Нью-Йорком»; «Він – чутливий, вразливий, не терпить фальшу, який називає «липою».

Вчитель: «Дуже добре! А що означає метафора «ловець у житті»?»

Очікувані відповіді: «Це метафора того, як Голден бачить свою місію в житті – охороняти дітей від падіння в прірву дорослості, захищати їхню невинність»; «Це уривок з пісеньки, яку Голден чує від дитини, що йде вздовж дороги і наспівує «Коли хтось кличе тебе, лови у житті лови...».

Вчитель: «Чудово! А тепер скажіть, хто такий Адріан Моул? Які його захоплення і мрії?»

Очікувані відповіді: «Адріан – англійський підліток, що веде щоденник»; «Він мріє стати письменником, пише вірші»; «Переймається екологією, політикою, має інтелектуальні захоплення».

Вчитель: «А чому Адріан веде щоденник? Що це дає читачеві?»

Очікувані відповіді: «Щоденник – спосіб самовираження для Адріана»; «Це дає читачеві безпосередній доступ до думок і переживань героя»; «Створює ефект інтимності, реалістичності, ми бачимо світ очима підлітка».

IV. Основний етап. Компаративний аналіз образів (15 хв)

Вчитель пояснює суть методу «Шість капелюхів мислення», демонструє презентацію з поясненням функції кожного капелюха. Учні дізнаються, що метод дозволяє структурувати мислення та розглянути проблему з різних боків. Клас ділиться на 6 груп по 4–5 учнів. Кожна група отримує капелюх певного кольору (або символічне зображення) та набір цитат з обох творів (див. **Додаток 2**).

1. **Група «Білий капелюх»** збирає фактичну інформацію про героїв (вік, соціальний статус, сімейні обставини, ключові події життя). Завдання: скласти порівняльну таблицю об'єктивних фактів про Голдена та Адріана.
2. **Група «Червоний капелюх»** аналізує емоційні стани героїв. Завдання: створити «емоційні карти» обох персонажів, відобразивши їхні почуття до інших персонажів та внутрішні переживання.

3. **Група «Чорний капелюх»** проводить критичний аналіз негативних рис героїв. Завдання: підготувати перелік деструктивних моделей поведінки Голдена та Адріана з аргументацією та цитатами.
4. **Група «Жовтий капелюх»** виявляє позитивні риси героїв. Завдання: створити плакат «Сильні сторони» для кожного персонажа з ілюстраціями цитатами.
5. **Група «Зелений капелюх»** генерує креативні ідеї. Завдання: запропонувати альтернативні сценарії розвитку подій, які могли б допомогти героям вирішити їхні проблеми.
6. **Група «Синій капелюх»** готується до узагальнення. Завдання: розробити критерії порівняння обох персонажів та підготувати шаблон для підсумкових висновків.

(Учні працюють у групах протягом 15 хвилин, аналізують цитати, готують презентації результатів, на дошці візуалізації капелюхів та персонажів) (див. Додаток 3).

V. Презентація результатів групової роботи (10–14 хв)

Представники кожної групи по черзі демонструють свої висновки (1-2 хв на групу). Презентація відбувається у логічній послідовності кольорів капелюхів:

1. Спочатку «Білий капелюх» представляє факти
2. Далі «Червоний капелюх» доповнює емоційним аналізом
3. Потім «Чорний» та «Жовтий» капелюхи додають критику та позитивні аспекти
4. «Зелений капелюх» пропонує творчі рішення
5. «Синій капелюх» підсумовує всі виступи та формулює загальні висновки

Під час презентацій учитель на дошці або екрані створює загальну карту аналізу обох персонажів.

Учитель пропонує учням обговорити наступні питання задля рефлексії:

Завдання 1: Який «капелюх» було найскладніше «приміряти» під час аналізу персонажів і чому?

Очікувані відповіді:

- *Учень 1 (Білий капелюх – факти): «Напевно, Білий капелюх було найскладніше, бо коли ти читаєш, то одразу виникають емоції та думки. А тут треба було просто виокремлювати факти з їхнього життя – що сталося, де жили, без жодних оцінок. Особливо з Голденом, бо він так багато розмірковує, що відрізнити факт від його думки було непросто».*
- *Учень 2 (Чорний капелюх – критика, ризики): «Для мене найскладнішим був Чорний капелюх. Треба було шукати, що в них погане, які у них недоліки, що вони не роблять правильно. Важко було критикувати їх, бо я їм співчував. Особливо Адріану, бо він такий наївний, його невдачі здавалися такими болісними».*
- *Учень 3 (Жовтий капелюх – позитив, переваги): «Найважче було носити Жовтий капелюх. Адже обидва герої, особливо Голден, такі цинічні, бачать лише негатив. Знайти, що в їхньому житті чи їхніх діях було хорошого, які уроки можна винести з їхніх помилок, що їхній досвід дає позитивного – це вимагало зусиль».*
- *Учень 4 (Червоний капелюх – емоції): «Дивно, але Червоний капелюх був для мене складним. Здавалося б, емоції – це просто, але треба було не просто відчутти, а сформулювати, що саме я відчуваю до них, і до яких емоцій вони мене спонукають. Не просто «мені сумно», а чому саме сумно, що викликає це почуття щодо їхнього образу».*

Завдання 2: Як змінилось ваше розуміння образів Голдена та Адріана після застосування методу?

Очікувані відповіді:

- *Учень 1: «Я зрозумів, що Голден не просто «скиглій», як здавалося спочатку. Коли ми розбирали його емоції (Червоний капелюх) і те, що його дратує (Чорний капелюх), стало зрозуміло, що його цинізм – це захисна реакція, він просто дуже чутливий і розчарований у світі дорослих. Він шукає справжності, а не просто бунтує».*
- *Учень 2: «Я завжди думав, що Адріан просто смішний. Але коли ми розглядали його мрії (Жовтий капелюх) і його спроби (Зелений капелюх), я*

побачив, що він не просто наївний, він дуже прагне бути кимось, прагне визнання. Його комічність – це часто результат його незграбних спроб адаптуватися до дорослого світу».

- *Учень 3: «Метод допоміг побачити їх обох об'ємніше. Раніше я бачив Голдена як депресивного бунтаря, а Адріана як чудного дивака. Тепер я бачу, що вони обидва шукають своє місце, просто різними шляхами і з різною реакцією на світ. Голден відштовхує світ, а Адріан намагається в нього вписатися, хоча й без успіху».*
- *Учень 4: «Я зрозумів, наскільки важливий контекст. Голден – це післявоєнна Америка, криза цінностей. Адріан – тетчеризм, соціальні зміни в Британії. Коли ми розглядали їх через Білий капелюх, ці фонові факти пояснили багато з їхньої поведінки».*

Завдання 3: Які спільні та відмінні риси двох героїв найбільше вразили?

Очікувані відповіді:

- **Спільні риси:**

«Обоє відчують себе незрозумілими дорослими і не знаходять свого місця».

«Вони обоє ведуть своєрідний внутрішній монолог – Голден з читачем, Адріан у щоденнику. Це дозволяє нам дуже глибоко зануритися в їхні думки».

«Обоє страждають від самотності, хоча Адріан намагається бути більш соціальним».

«Вони обоє намагаються зрозуміти світ дорослих і знайти себе в ньому, хоча й по-різному».

- **Відмінні риси:**

«Голден бунтує і відштовхує «фальш», тоді як Адріан намагається «вписатися», хоча його спроби часто виглядають комічно».

«Голден більш замкнений і заглиблений у себе, його проблеми мають трагічний відтінок. Адріан більш відкритий у своєму щоденнику, і його проблеми часто мають комічний характер».

«Голден бачить світ у чорно-білих тонах («фальш» проти «справжність»), а Адріан, хоч і наївний, більш схильний до самоіронії і менш категоричний у судженнях».

«Голдену бракує чіткої мети, він просто хоче «рятувати дітей». Адріан має конкретні мрії – бути інтелектуалом, зустрічатися з Пандорою, що робить його прагнення більш приземленими».

Завдання 4: Чи можна застосувати цей метод для аналізу інших літературних персонажів або реальних ситуацій?

Очікувані відповіді:

- Учень 1: «Так, абсолютно! Це дуже крутий метод для аналізу будь-якого персонажа, адже дозволяє подивитися на нього з усіх боків: що він робить (Білий), що він відчуває (Червоний), що в ньому хорошого (Жовтий) і поганого (Чорний), які ідеї він має (Зелений) і як усе це поєднується (Синій). Це допомагає створити повну картину».*
- Учень 2: «Я думаю, цей метод буде корисним не тільки для літератури. Його можна застосувати для розбору якихось конфліктних ситуацій у житті або для прийняття рішень. Наприклад, коли потрібно вирішити, чи брати участь у якомусь проєкті: оцінити факти, ризики, переваги, свої почуття».*
- Учень 3: «Так, це гарний інструмент для розвитку емпатії. Коли ти намагася зрозуміти, чому герой вчинив так чи інакше, дивлячись на це з різних «капельок», ти починаєш краще розуміти і людей у реальному житті. Це допомагає не засуджувати поспішно».*
- Учень 4: «Метод розвиває критичне мислення, бо змушує не просто «ковтати» інформацію, а розкладати її на складові, аналізувати з різних позицій. Це дуже важливо в сучасному світі, де є багато інформації, яку треба вміння фільтрувати».*

Учитель підкреслює цінність методу для розвитку критичного мислення та здатності розглядати питання з різних точок зору.

VI. Рефлексія та підсумки (3 хв)

Вчитель: «Підходить до завершення наш урок. Давайте повернемося до епіграфу, з якого ми почали. Вислів Хосе Ортеги-і-Гассета: *«Поезія підліткового віку зброджується і тому зберігається»*. Як ви розумієте ці слова в контексті аналізу наших героїв? Чи можемо ми сказати, що емоційні переживання Голдена і Адріана – це своєрідна «поезія», яка з часом набуває глибини і цінності?».

Очікувані відповіді: «Так, їхні переживання, хоч і болісні, з часом перетворюються на життєвий досвід, який формує особистість»; «Саме завдяки «зброджуванню» підліткового світосприйняття формується глибина особистості»; «Метафора зброджування показує, як з хаотичних підліткових емоцій народжується щось цінне, як література, так і доросла свідомість».

Вчитель: «Хто з героїв, на вашу думку, ближчий сучасному підліткові й чому?».

Очікувані відповіді: «Обидва герої мають риси, актуальні для сучасних підлітків»; «Голден близький своїм протестом проти системи, критичним мисленням»; «Адріан ближчий інтересом до глобальних проблем, активною громадянською позицією».

Вчитель: «Як ви вважаєте, як змінився образ підлітка в літературі від Селінджера до Таунсенд?».

Очікувані відповіді: «Від трагічного бунтарства до іронічного прийняття»; «Від повного заперечення дорослого світу до спроб знайти в ньому своє місце»; «Від ескапізму до соціальної активності».

Вчитель: «І останнє питання: які проблеми підлітків залишаються актуальними незалежно від епохи?».

Очікувані відповіді: «Пошук ідентичності, свого місця у світі»; «Непорозуміння з дорослими»; «Перше кохання і розчарування»; «Конфлікт між ідеалами та реальністю».

VII. Домашнє завдання (1 хв): створити сторінку в соціальній мережі від імені одного з персонажів (див. **Додаток 4**) або написати есе на тему «Голден Колфілд і Адріан Моул у XXI столітті: як би вони почувалися у сучасному світі?». За бажанням, можна також проаналізувати вислів Хосе Ортеги-і-Гассета «Поезія

підліткового віку зброджується і тому зберігається» в контексті сучасної молодіжної літератури або власного досвіду.

Вчитель: «Дякую всім за активну роботу на уроці! Сподіваюся, що порівняльний аналіз цих двох персонажів допоміг вам краще зрозуміти не лише еволюцію образу підлітка в літературі, але й себе та своїх однолітків. До побачення!».

Висновки до третього розділу

У третьому розділі кваліфікаційного дослідження було реалізовано практичний аспект поставленої проблеми, спрямований на визначення й теоретико-методичне обґрунтування шляхів вивчення образу молодого людини в сучасній англійській прозі в межах шкільного курсу зарубіжної літератури. У фокусі аналізу опинилися твори Дж. Д. Селінджера та Сью Таунсенд, які репрезентують дві різні наративні моделі осмислення підлітковості: через бунт, ізоляцію, пошук автентичності (Голден Колфілд) та через інтелектуальну іронію, самоспостереження, соціальну взаємодію (Адріан Моул).

Компаративний аналіз зазначених персонажів дозволив виявити ключові типологічні риси літературного образу підлітка та продемонструвати його потенціал як дидактичного інструмента, що здатен актуалізувати важливі для сучасних учнів екзистенційні, моральні й емоційні запити. У процесі роботи було послідовно реалізовано визначені завдання: охарактеризовано педагогічну доцільність залучення підліткової прози до навчального процесу; виокремлено сучасні дидактичні підходи (компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, культурологічний); запропоновано авторську модель інтегрованого уроку з елементами компаративного аналізу, рефлексивного мислення та творчої взаємодії.

Методичне розв'язання проблеми зумовлювалося потребами Нової української школи, орієнтованої на формування ключових компетентностей, зокрема читацької, комунікативної, соціальної, емоційно-етичної та цифрової. Запропонована модель уроку, зокрема, використання технології «Шість капелюхів мислення», засвідчила ефективність інтерактивних практик для

глибокого осмислення художнього тексту. Вона сприяє не лише літературознавчій інтерпретації, а й залученню учнів до співпереживання, діалогу, порівняння літературних ситуацій із власним досвідом, що є критично важливим для формування внутрішньої мотивації до читання.

Крім того, аналіз образів героїв у відповідних національних соціокультурних контекстах дозволив учням простежити вплив історичної епохи, родинного середовища, мовної поведінки та культурної традиції на формування особистості. Такий підхід розширює простір шкільного уроку, встановлюючи міжпредметні зв'язки з історією, культурою, суспільствознавством, а також відкриває широкі можливості для формування читацької культури, медіакомпетентності, критичного та креативного мислення, емоційного інтелекту школярів, посилюючи інтеграцію естетичного та етичного компонентів освіти.

Отже, практична частина дослідження, реалізована у вигляді розробки інтегрованого уроку для учнів 11 класу, підтверджує педагогічну доцільність всебічного залучення англomовної підліткової прози до курсу зарубіжної літератури.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно осмислити трансформацію образу молодого людини в англійській прозі другої половини ХХ – початку ХХІ століття, зокрема на матеріалі творів Дж. Д. Селінджера та Сью Таунсенд. У результаті аналізу було виявлено, що змінюється не лише тематичне наповнення таких творів, а й способи репрезентації підліткового досвіду, його художнього оформлення та функціонування у літературному дискурсі відповідної епохи.

У творчості Дж. Д. Селінджера образ молодого людини сконцентровано навколо внутрішнього конфлікту, глибокої емоційної нестабільності, прагнення до втечі від фальшивого світу дорослих. Голден Колфілд постає не лише як герой свого часу, а як символічна фігура, що уособлює кризу ідентичності, втрату опортунізму й духовний спротив зовнішньому середовищу. Авторська стратегія ґрунтується на відтворенні індивідуального мовлення героя, насиченого сленгом, експресивною лексиною, порушеннями етикетних норм, що сприяє зануренню в психологію персонажа.

Натомість Сью Таунсенд пропонує інший підхід до зображення молодого людини. У циклі щоденників Адріана Моула домінує іронічний, побутовий і соціально забарвлений погляд на процес дорослішання. Героєві Таунсенд не властивий внутрішній конфлікт, він перебуває у постійному зіткненні з побутом, оточенням, абсурдністю щоденних ситуацій. Така авторська стратегія відображає зрушення в самій літературній парадигмі: від екзистенційної кризи до соціальної адаптації, від ізоляції до спостереження й критики. Герой не вирізняється винятковими характеристиками. Проте його особистість, наділена слабкостями, вадами, сповнена комічності й самоіронії, робить образ підлітка в Таунсенд типовим, отже, ближчим реальному читачеві.

Зіставлення цих двох моделей дало змогу простежити еволюцію літературного образу молодого людини в англійській традиції: від трагічного індивіда-бунтівника до іронічного спостерігача повсякденності. Така трансформація прямо пов'язана з соціокультурними змінами, зокрема з переосмисленням підлітковості як особливого стану між дитинством і дорослим

світом, а також з новими запитами аудиторії щодо репрезентації власного досвіду у художньому тексті.

Окреме місце в дослідженні посів методичний аналіз можливостей вивчення цих творів у межах шкільного курсу зарубіжної літератури. Було доведено, що обидва тексти мають високий потенціал для педагогічної практики, адже сприяють формуванню критичного мислення, емпатії, здатності до рефлексії та самопізнання. Методичні підходи, що поєднують аналіз художнього твору з обговоренням психологічних, етичних і соціальних аспектів підліткового життя, дають змогу наблизити літературу до життєвого досвіду учнів.

У цілому, поставлену мету роботи досягнуто: здійснено системний аналіз художніх і мовностилістичних особливостей репрезентації образу молодої людини в англійській прозі, простежено еволюцію цього образу в порівняльній перспективі, запропоновано дидактичну модель його вивчення в школі. Результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальших наукових студій у галузі літературознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович Ю. Рятуння в житах. *Диявол ховається в сирі*: вибрані спроби 1999-2005 років. К. : Критика, 2006. С. 163–167.
2. Архіпова І. М. Композиційно–мовленнєві форми авторських відступів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2014. Вип. 13, Т. 2. С. 13–18.
3. Бобир О. В., Михед Т. В. Студії з історії англійської дитячої літератури. Ніжин : Видав. ПП Лисенко М. М., 2018. 264 с.
4. Бондаренко Г. Ф. «Над прірвою в житі» Селінджера як лірико-психологічна повість. *Зарубіжна література* : пробний підручник для 11 класу. К. : Вежа, 1996. С. 194–201.
5. Вечірко О. Л. Концепція характеру молодого людини в англійській і французькій літературі ХІХ століття. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 29–35.
6. Гнідець У. С. Сучасна література для дітей та юнацтва: самобутній феномен в історії розвитку літератури. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. 11. С. 134–140.
7. Гончар О. В. Сучасні педагогічні технології на уроках зарубіжної літератури. К. : Шкільний світ, 2016. 152 с.
8. Денисова Т. Н. Історія американської літератури. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 487 с.
9. Жадан С. Деспеш Мод: роман. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=14851>. (Дата звернення: 15.06.2025).
10. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 380 с.
11. Качак Т. Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літературної освіти. Київ : Наукова думка, 2010. 212 с.

12. Качак Т. Сучасна українська література для дітей та юнацтва як зміст літературної освіти. *Гірська школа українських Карпат*. 2017. № 17. С. 161–165.
13. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. 340 с.
14. Коханова О. Проблема становлення особистості в період дорослішання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. Т. 2. С. 113–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2017_2_22 (Дата звернення: 15.06.2025).
15. Кривень О. Відтворення молодіжного сленгу у романі С. Гінтон «Аутсайтери». *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 01 жовтня 2020 р. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2020. С. 173–175.
16. Льюїс М. Роль дистопічної фантастики у підлітковій літературі: критичний аналіз «Голодних ігор» Сюзанни Коллінз. *Журнал сучасних літературознавчих досліджень*. 2022. Т. 33, № 2. С. 78–92.
17. Мельник Т. М. Англійська підліткова література ХХ–ХХІ ст.: генеза, тематика й проблематика. *Мова і культура*. 2021. Вип. 22, Т. VI (201). С. 84–87.
18. Мельникович Г. Роль сучасної художньої української підліткової літератури у формуванні ціннісних орієнтацій учнів середнього підліткового віку. *Інноватика у вихованні*. 2022. Вип. 15. С. 312–319.
19. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. К. : Ленвіт, 2010. 400 с.
20. Ніколаєва Д. В. Еволюція мовленнєвих характеристик головних героїв в англomовному романі ХІХ–ХХ ст. крізь призму гендера : дипломна робота бакалавра. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2016. 70 с.
21. Папуша О. М. Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 236 с.

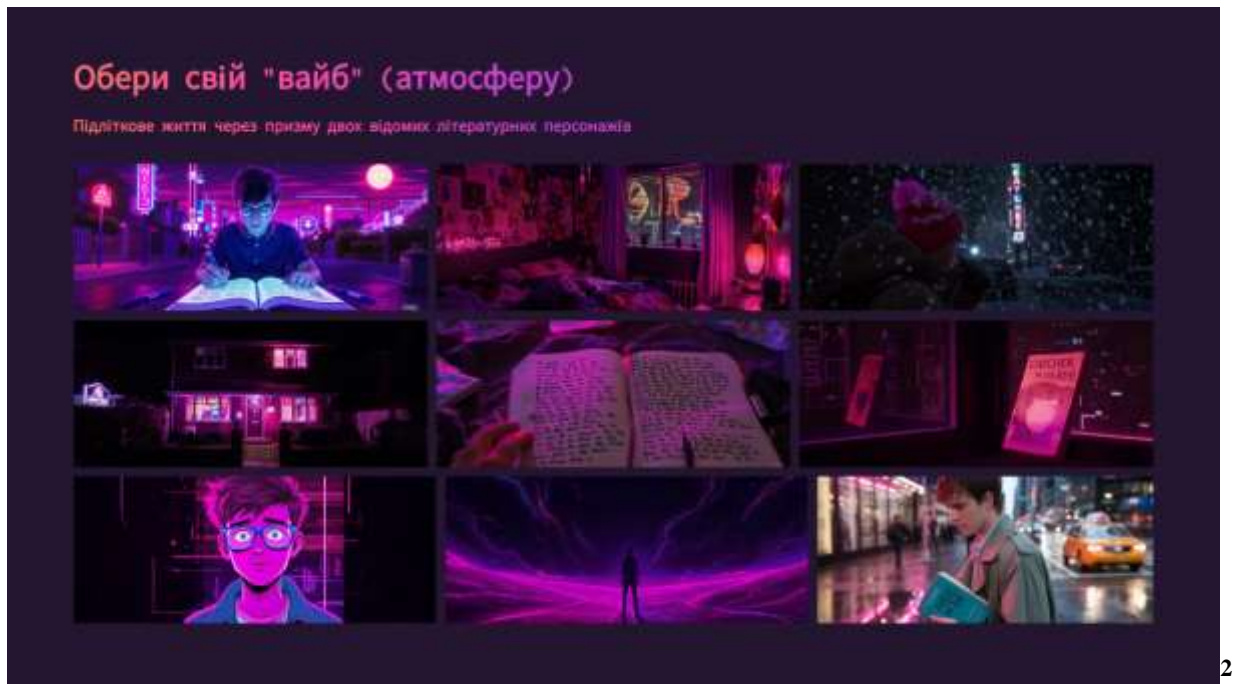
22. Покальчук Ю. В. Самотнє покоління. Молодь в сучасному романі США і теорія відчуження. К. : Наукова думка, 1972. 277 с.
23. Розман І. І., Липчанко–Ковчик О. В., Бедевельська М. В. Концептуалізація виховання в сучасній літературі. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка»*. Київ, 2024. № 2(20). С. 787-793.
24. Селінджер Дж. Д. Дев'ять оповідань. Харків : Фоліо, 2012. 223 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Selindzher/Deviat_opovidan/ (Дата звернення: 15.06.2025).
25. Хансон Дж. Емоційна стійкість у сучасній підлітковій літературі: дослідження романів Джона Гріна. *Журнал підліткової літератури*. 2023. Т. 29, № 4. С. 124–140.
26. Чик О. Жанрові ознаки роману виховання: теоретичні пошуки у літературознавстві XVIII – XIX ст. *Південний архів. Філологічні науки*. 2016. Вип. 65. С. 74–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2016_65_13.
27. Чорній Р. П. Художньо–літературні особливості щоденникової прози Сью Таунсенд. *Вітчизняна філологія: теоретичні та методичні аспекти вивчення*. Черкаси. 2014. Вип. 4. С. 87-92.
28. Barnard S. Where the Light Goes and other books. URL: <https://www.sarabarnardofficial.com/books> (Дата звернення: 15.06.2025).
29. Burton D. The Novel for the Adolescent. *The English Journal*. 1951. Vol. 40, No. 7. P. 363–369. URL: <https://doi.org/10.2307/807711>.
30. Bushman J. Young Adult Literature in the Classroom– Or Is It? *English Journal*. 1997. March. P. 40–45.
31. Cart M. Young Adult Literature: From Romance to Realism. Chicago: American Library Association, 2010. 242 p.
32. Cart M. The Value of Young Adult Literature. *American Library Association*. 2008. May 8. URL: <https://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit> (Дата звернення: 15.06.2025).
33. Coats K. Imagining Others. *Literature and the Child* : an Introduction. Pearson Education, 2011. P. 306–324.

34. Golding W. *Lord of the Flies*. Faber and Faber, 1954. 255 p.
35. Goldstein L., Ostberg R. Young adult literature. *Encyclopedia Britannica*. 2025. March 18. URL: <https://www.britannica.com/art/young-adult-literature> (Дата звернення: 15.06.2025).
36. Hall G. S. *Adolescence: Its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education*. New York: D. Appleton and Company, 1904. Vol. 2. 621 p. URL: <https://archive.org/details/adolescenceitps01hall/page/n3/mode/2up>.
37. Hill S. *How I Became a Writer*. HarperCollins, 2000. 260 p.
38. Hunt C. Young Adult Literature Evades the Theorists. *Children's Literature Association Quarterly*. 1996. Vol. 21, No. 1. P. 4–11.
39. Konopka G. Requirements for healthy development of adolescent youth. *Adolescence*. 1973. Vol. 8, No. 31. P. 291–316.
40. Lesnik–Oberstein K. Defining Children's Literature and Childhood. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London and New York: Routledge, 2005. P. 15–30.
41. Nautilus. Why Philip Pullman Is Obsessed with Panpsychism. 2018. URL: <https://nautil.us/why-philip-pullman-is-obsessed-with-panpsychism-237726/> (Дата звернення: 15.06.2025).
42. Nielsen S., Donelson K. Young Adult Literature in the United States: History and Theory. *Journal of Young Adult Literature*. 2009. Vol. 25, No. 1. P. 40–55.
43. Rahmawati, A. N., & Saktiningrum, N. Social Interaction and Class Struggles in *Noughts & Crosses* by Malorie Blackman. *Lexicon*. 2023. Vol. 11, No. 1. P. 1–15.
44. Salinger J. D. *The Catcher in the Rye*. Little, Brown and Company, 1951. 277 p.
45. Sedgwick E. *Hope Leslie*. Philadelphia: Carey, Lea & Blanchard, 1835. 380 p.
46. Smith D. Salinger's Nine Stories: Fifty Years Later. *The Antioch Review*. 2003. Vol. 61, No. 4. P. 639–649.
47. Steinberg L. Adolescent development and juvenile justice. *Annual review of clinical psychology*. 2009. Vol. 5, No. 1. P. 459–485.

48. Stevenson D. History of children's and young adult literature. *Handbook of research on children's and young adult literature*. Routledge, 2011. P. 179–193.
49. Stowe H. B. Uncle Tom's Cabin. Boston: John P. Jewett & Co., 1852. 500 p.
50. SuperSummary. Noughts and Crosses Themes. URL: <https://www.supersummary.com/noughts-and-crosses/themes/> (Дата звернення: 15.06.2025).
51. The International Journal of Young Adult Literature. URL: <https://ijyal.ac.uk> (Дата звернення: 15.06.2025).
52. The Michael L. Printz Award for Excellence in Young Adult Literature. Young Adult Library Services Association. 2011. URL: www.ala.org/yalsa/printz/#current. (Дата звернення: 15.06.2025).
53. Townsend J. R. Written for children: An outline of English-language children's literature. Scarecrow Press, 1996. 399 p.
54. Townsend S. The Growing Pains of Adrian Mole. Phantom Press, 1998. 320 p.
55. Townsend S. The Prostrate Years of Adrian Mole. Phantom Press, 1999. 330 p.
56. Townsend S. The Secret Diary of Adrian Mole Aged 13¾. Phantom Press, 1996. 320 p.
57. Warner S. The Wide, Wide World. Boston: J.P. Jewett & Co., 1850. 350 p.
58. Wind L. Writing in Different Worlds. *Writer's Digest*. 2011. Spec. issue. P. 60–63.

ДОДАТКИ

Додаток 1

² Зображення згенероване за допомогою штучного інтелекту на основі персонального текстового запиту

Білий капелюх (факти)

Учні збирають і аналізують фактичну інформацію про героїв: вік, соціальний статус, сімейні обставини, ключові події їхнього життя, без оціночних суджень.

Синій капелюх (узагальнення)

Підбиття підсумків, узагальнення ключових аспектів образів героїв, формулювання висновків про еволюцію образу підлітка в літературі.

Зелений капелюх (творчість)

Генерування креативних ідей: як герої могли б вирішити свої проблеми? Який альтернативний розвиток могли б мати їхні історії?

Червоний капелюх (емоції)

Аналіз емоційних станів героїв, їхніх почуттів до інших персонажів, а також емоційної реакції учнів на поведінку та вчинки героїв.

Чорний капелюх (критика)

Критичний аналіз негативних рис героїв, їхніх помилок, неадекватних реакцій, деструктивних моделей поведінки.

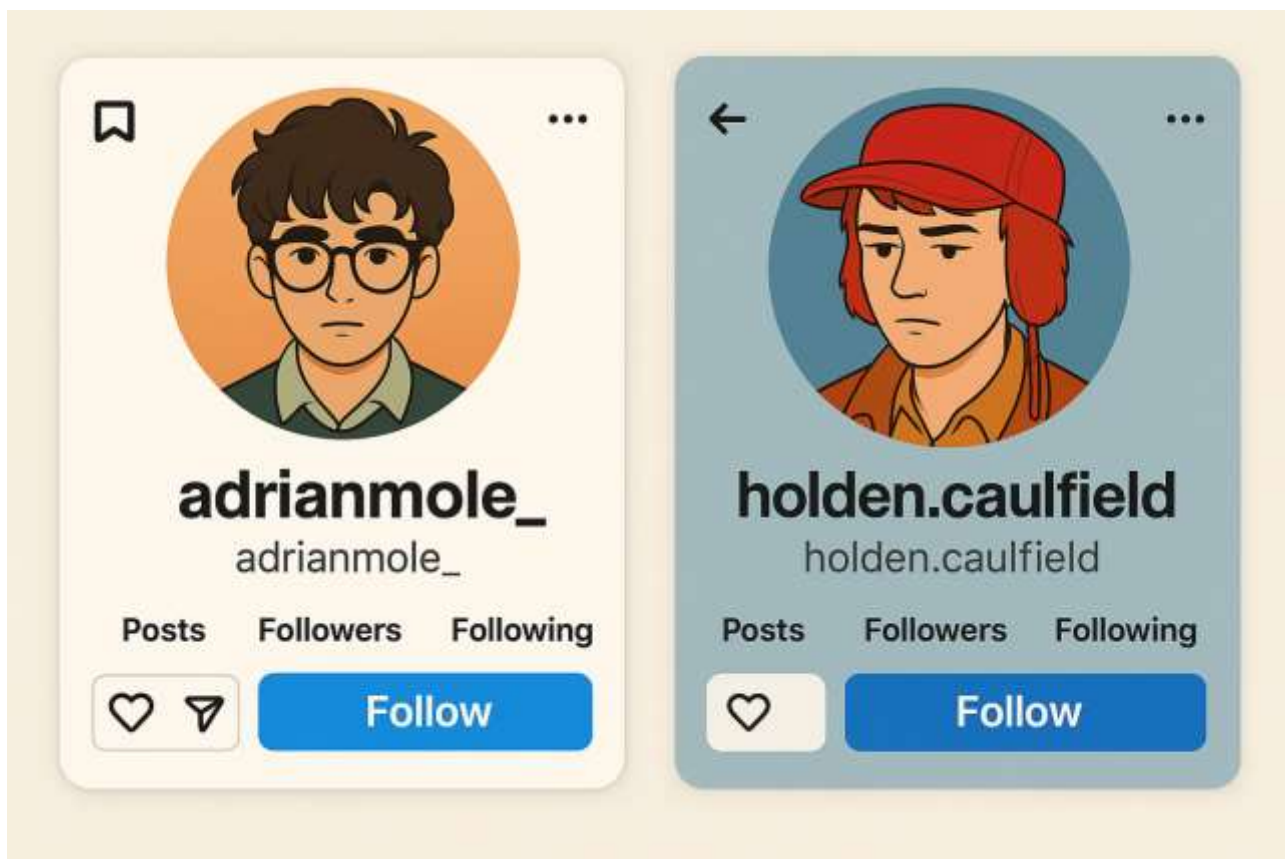
Жовтий капелюх (позитив)

Виявлення позитивних рис героїв, їхніх сильних сторін, конструктивних вчинків, цінних якостей.

3

³ Зображення згенероване за допомогою штучного інтелекту на основі персонального текстового запиту

4

⁴ Зображення згенероване за допомогою штучного інтелекту на основі персонального текстового запиту